

SMRT V BERILU

slovenščina
raziskovalna naloga

Avtorica: Ula MUR

Mentorica: Petra NOVAK, prof. slovenščine, univ. dipl.bibl.

Žiri, 2025

I KAZALO (VSEBINE)

1 UVOD	1
2 TEORETIČNI DEL	3
2.1 BERILO.....	3
2.1.1 Zgradba beril	5
2.2 MOTIV SMRTI	9
2.2.1 Mladinska književnost.....	9
2.2.2 Motiv	10
2.2.3 Smrt	10
2.2.4 Smrt v mladinski književnosti.....	11
3 RAZISKOVALNI DEL	13
3.1 METODOLOGIJA	13
3.1.1 Opis vzorca raziskave.....	13
3.1.2 Opis merskega instrumenta.....	13
3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov.....	13
3.1.4 Obdelava podatkov	13
3.2 REZULTATI	14
3.2.1 Berila v času mojih staršev in naša berila	14
3.2.2 Število besedil (z motivom smrti) v posameznih izbranih berilih.....	17
3.2.3 Pregled didaktičnega instrumentarija	20
3.2.4 Rezultati ankete	24
3.2.5 Komunikacija s strokovnjakom	27
3.2.6 Izbrano besedilo in njegova izvedba	28
4 RAZPRAVA.....	39
5 ZAKLJUČEK	42
6 VIRI IN LITERATURA.....	45
7 PRILOGE.....	46

II KAZALO SLIK

Slika 1: Berilo za 5. razred osemletke; Srečno, domovina.....	14
Slika 2: Berilo za 6. razred osemletke; Iz roda v rod.....	15
Slika 3: Berilo za 7. razred osemletke; Sedmo berilo	15
Slika 4: Berilo za 8. razred osemletke; Osmo berilo	15
Slika 5: Berilo za 6. razred devetletke; Kdo se skriva v ogledalu?	16
Slika 6: Berilo za 7. razred devetletke; Sreča se mi v pesmi smeje.....	16
Slika 7: Berilo za 8. razred devetletke; Dober dan, življenje	17
Slika 8: Berilo za deveti razred devetletke; Skrivno življenje besed.....	17
Slika 9: Primer besedila in didaktičnega instrumentarija v Osmem berilu.....	20
Slika 10: Učni list po komunikacijskem modelu	29
Slika 11: Učni list po komunikacijskem modelu	30
Slika 12: Učni list po komunikacijskem modelu	31
Slika 13: Učni list po komunikacijskem modelu	32
Slika 14: Spletna črna kronika.....	42
Slika 15: Število raziskovalnih z motivom smrti v sistemu cobiss	43

III KAZALO GRAFOV

Graf 1: Število vseh del v berilih.....	17
Graf 2: Število del z motivom smrti	18
Graf 3: Najljubši motivi za branje osnovnošolcev.....	24
Graf 4: Všečnost besedil z motivom smrti med osnovnošolci	25
Graf 5: Preveč ali premalo govora o smrti.....	26
Graf 6: Koristnost pogovorov o smrti.....	27

IV PRILOGE

Priloga 1: Spletni vprašalnik

Priloga 2: Zapisi sošolcev

Povzetek

V raziskovalni naloge sem raziskovala berila, ki so jih prebirali moji starši, in berila, ki jih prebiram jaz. Najbolj me je zanimalo, kako se ta berila razlikujejo, predvsem po delih z motivom smrti. Prebrala sem berilo, ki so ga v šolskih klopih prebirali moji starši, in že takoj opazila, da se moje in njihovo berilo precej razlikujeta, najprej že po samem izgledu. Berilo mojih staršev vsebuje kar trikrat več del. Glavni namen pa je bilo seveda odkriti, kolikšna je razlika med številni del z motivom smrti v obeh berilih in kako so ta dela obravnavana. Predvsem sem si ogledala didaktični instrumentarij, ki ga posamezno berilo ponuja. Opravila sem anketo, namenjeno mojim vrstnikom. Vprašala sem jih o tem, kaj si mislijo o delih, kjer se pojavi smrt, in splošno o pomenu tovrstnih pogovorov za življenje. Odločila sem se tudi za komunikacijo s strokovnjakom, dr. Igorjem Saksido. Da bi moji vrstniki spregovorili ali vsaj razmišljali o smrti, sem se odločila za analizo odlomka sodobnega romana Zadnji mega žur, čigar avtor je Ivan Sivec. Analizirala sem odlomek in pripravila didaktični instrumentarij, razdeljen na tri sklope, ter ga praktično izvedla pri pouku slovenščine.

Ključne besede: berilo, učbenik, motiv, smrt, osnovna šola, književnost, komunikacijski pouk

Zahvala

Zahvaljujem se svoji mentorici Petri Novak za pomoč in usmerjanje pri izdelavi raziskovalne naloge in izvedbo učne ure.

Hvala dr. Igorju Saksidi za odgovore na vprašanja, ki so se mi pojavljala skozi pisanje naloge in učencem oz. svojim vrstnikom, ki so rešili anketo in bili pripravljeni sodelovati pri izvedbi pouka.

Nazadnje se zahvaljujem še svoji družini, še posebej mami Jolandi in očetu Blažu, za pomoč in podporo pri pisanju naloge.

1 UVOD

Ko smo se pri pouku pogovarjali o vrstah kronike in prišli do črne kronike, sem takoj začutila, da želim pisati raziskovalno nalogo s takšno tematiko. Motilo me je, da nisem vedela, ali bi pisala o kakšnem zgodovinskem obdobju, o vzrokih za smrt ali o čemer koli drugem. Po dolgem premisleku sva z učiteljico ugotovili, da lahko raziskujem motiv smrti v berilih, ki so jih v šoli prebirali moji starši, in v berilih, ki jih prebiram jaz s sovrstniki. Ko sem se začela poglobljati v temo, sem zaznala, da so smrti v sedanjem času vedno bolj tema, pri kateri moramo biti pazljivi, da ne bi sprožili kakšnih neugodnih občutkov. Na eni izmed šolskih proslav smo za mlajše pripravili dramatizacijo prve slovenske umetne pripovedke Martin Krpan. Čeprav zgodba pravi, da je imenovani ubil Brdavsa, smo učencem zaigrali le izgnanje razbojnika in pustili odprt konec vsem znanega Levstikovega besedila.

Raziskovalna vprašanja in hipoteze

Med samim raziskovanjem so me vodila vprašanja, katerih odgovori so mi pomagali ovrednotiti na začetku postavljene hipoteze.

Zanimalo me je, koliko besedil je v berilih današnjih devetošolcev v primerjavi z berili izpred 30 let. Že na prvi pogled so ta berila debelejša, zato sem postavila prvo hipotezo v zvezi s tem. Hipoteza 1: *V berilih mojih staršev je več besedil kot v naših berilih.*

Kateri motivi se pojavljajo, kako pogost motiv je motiv smrti? In v kateri zvrsti besedil se najpogosteje pojavi? Hipoteza 2: *Največ besedil z motivom smrti je proznih.*

Vem, da so v berilih za lažje razumevanje prebranega v pomoč tudi vprašanja, naloge, ki nas vodijo. Zanima me, v kakšni meri vključujejo tudi pogovor o smrti, razloge zanjo in njene posledice. Hipoteza 3: *Naloge, povezane z obravnavanimi besedili, v obeh berilih povečini vključujejo tudi pogovor o smrti.*

Osebnostno se mi zdi prav, da se o besedilih veliko pogovarjamo; zanima me, ali tudi moji vrstniki menijo, da so tovrstni pogovori včasih življenjskega pomena. Hipoteza 4: *Najstniki menijo, da jim pogovori pri pouku nadalje v življenju tudi koristijo. Ravno*

zaradi tega nameravam tudi sama izdelati model obravnave književnega besedila z motivom smrti.

Namen in cilj naloge

Moj namen je bil raziskati in prikazati stanje (števila) besedil, namenjenih učencem zadnjega razreda osnovne šole, ki vključujejo motiv smrti in raziskati upoštevanje didaktičnih načel oz. komunikacijskega pouka.

Cilj je bil načrtovati in izvesti avtonomno obravnavo primera mladinskega besedila, ki vključuje motiv smrti, ter v razpravo oz. po modelu sodobnega komunikacijskega pouka čim bolj vključiti sošolce. Z njihovim odzivom želim dokazati, da je slovenščina eden od predmetov, ki nam poleg zastavljenih učnih ciljev in standardov s področja jezika in književnosti v učnem načrtu nudi paleto možnosti, kako nam pogovori ob prebranih besedilih lahko koristijo, da se pripravimo tudi na nezaželene, a neizogibne situacije v življenju.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 BERILO

Sam izraz učbenik predstavlja nadpomenko berilu. Učbenik ima neke splošne lastnosti (določilnice), skupne učbenikom za vse predmete, ter nekatere specifične lastnosti (določilnice), povezane s poukom književnosti.¹

Učne knjige za pouk književnosti so uporabljale različne vrstne oznake, Zoran Božič jih navaja po abecednem redu od leta 1850 kot berilo, cvet, cvetje, cvetnik, čitanka in učbenik. V zdajšnjem času se uporablja le še izraza učbenik ali berilo. Ostali so se predvsem pa čeprav poredko uporabljali le v 19. stoletju.

Pravilnik o učbenikih opredeljuje berilo kot zbirko besedil, izbranih v skladu s cilji učnega načrta in opremljenih z ustreznim didaktičnim instrumentarijem². Po namenu in kakovosti so se berila spreminjala in vsebinsko izboljševala. Skoraj petdeset let so služila ne samo jezikovnemu oziroma književnemu pouku, ampak tudi pouku realij, za katere dlje časa ni bilo posebnih priročnikov za učence. Zaradi tega so morala biti enciklopedična in kot taka so se pri nas ohranila skoraj do leta 1900, ko so se spremenila v zbirke leposlovnih sestavkov.

Igor Saksida pravi, da je berilo zbirka besedil slovenske in svetovne književnosti in da zajema odlomke iz daljših (proznih) besedil. Berilo je učbenik, vodilo pri sestavi pa je:

- v berilu so celovita daljša in krajša besedila;
- odlomki iz daljših besedil so izbrani po dveh merilih: biti morajo kolikor toliko zaključeni, ob tem pa naj otroka spodbujajo za nadaljevanje branja in s tem na branje celovitega besedila;
- berilo je bogato likovno opremljeno;
- znano : neznano – ponuditi nekaj znanih in nekaj neznanih avtorjev;
- klasično : sodobno – bistvena je sporočilna raznolikost – ponuditi množico predstavno in razpoloženjsko enakih besedil;

---

¹ Alenka Žbogar 2000: 38.

² Boža Krakar Vogel 2004: 142.

- zvrsti – upoštevane so vse literarne zvrsti – pripovedništvo, pesništvo in dramatika.³

Temeljno razlago/definicijo učbenika nam ponuja *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, zato navajam bistvene dele geselskih sestavkov:

berilo: učbenik s krajšimi sestavki za jezikovni pouk: izdati berila za osnovno šolo; slovensko berilo za šesti razred⁴

učbenik: knjiga s predpisano snovjo za učenje: izdati, napisati učbenik; matematični učbenik; osnovnošolski, univerzitetni učbenik.

Iz slovarskih definicij ugotovimo, da je izraz berilo v podpomenskem odnosu z izrazom učbenik, ki je pomensko širši pojem, saj predstavlja katerokoli učno knjigo.

Geselski članki v *Enciklopediji Slovenije* pa podajajo podobno razlago:

čitanka, tudi berilo, učbenik s krajšimi sestavki za splošno izobrazbo, vzgojo, jezikovni pouk;

učbenik, knjiga s predpisano učno vsebino, ki učencem na pregleden način predstavlja znanje;

učbeniki slovenske književnosti, didaktično strukturirana literarnozgodovinska dela, namenjena izobraževanju o slovenski književnosti. Sprva so nalogo učbenikov slovenske književnosti opravljale tudi zbirke krajših besedil in odlomkov, v katerih so postopoma začela prevladovati leposlovna besedila (→**čitanka**).

Definiciji izrazov čitanka in učbenik v primerjavi s *SSKJ* ne prinašata nič novega, pač pa je po Gregorju Kocijanu, avtorju geselskega članka, učbenik za književnost drugačen od običajnega berila oz. čitanke kot zbirke leposlovnih besedil zaradi "didaktične strukturiranosti" in "literarnozgodovinske" namembnosti. Po Gregorju Kocijanu, ki poleg izraza učbenik književnosti uporablja še izraza 'berilo učbenik' in

---

³ Saksida, Mihajlovska in drugi v Mateja Jankovič Čurič 2008: 79.

⁴ **Čitanka:** učbenik s krajšimi sestavki za jezikovni pouk; berilo: slovenska čitanka; čitanka za drugi razred

'učbeniški model beril', so se tovrstne učne knjige začele uporabljati v sedemdesetih letih 20. stoletja.⁵

2.1.1 Zgradba beril

Sredstva didaktičnega oblikovanja imenujemo didaktični instrumentarij (razlage besedil, stvarna pojasnila, vprašanja, slike, preglednice ipd.)⁶ Ta je namenjen predvsem učencem, ki branje obvladajo že do te mere, da lahko samostojno delajo z besedilom, in posameznikom, saj omogoča poglobljanje prvotnega literarnoestetskega doživetja vsakemu učencu posebej. Hkrati nekatere naloge spodbujajo delo v skupinah ali dialoško reševanje literarnega problema, spodbujajo pa tudi pogovor med učenci in odraslimi.⁷

Književni pouk v devetletki temelji na komunikacijskem modelu poučevanja književnosti po metodičnem sistemu šolske interpretacije književnih besedil, tj. na učnem načrtu šolske interpretacije umetnostnega besedila: uvodna motivacija, napoved besedila, umestitev in interpretativno branje, premor po branju, izražanje doživetij ter analiza, sinteza in vrednotenje, ponovno branje in nove naloge prav tako pa tudi na osnovi didaktičnega instrumentarija: uvodna motivacija, napoved besedila in umestitev, interpretativno branje, premor po branju in izražanje doživetij, razčlenjevanje besedila, sinteza in vrednotenje ter faza novih nalog.⁸

V dejavnosti pred branjem sodi kratka uvodna motivacija: predstavitev besedila, umestitev odlomka, kratek povzetek celotnega besedila do odlomka oz. motivacija za nadaljnje branje celotnega besedila. Cilj te faze je tudi razvijanje strategij pred branjem, ko učenci aktivirajo predznanje o vsebini, ki jo bodo brali in/ali poslušali. Na osnovi dejavnosti pred branjem sestavljajo napovedi v zvezi s tematiko besedila in so osredotočeni na cilj branja. Učitelj to fazo zasnuje na podlagi izkušenj učencev, njihovega znanja, in pričakovanih doživetij, zaznav ter domišljijских predstav, ki jih utegnejo vzbuditi prvine besedila. Glede na to, na katere dejavnosti učencev se pri tem najbolj opre, govorimo o več tipih uvodne motivacije: ponovitev književnega ali drugega

---

⁵ Zoran Božič 2010: 18.

⁶ Boža Krakar Vogel 2004: 142.

⁷ Mateja Jankovič Čurič 2008: 80.

⁸ Boža Krakar Vogel 2004: 78–105.

znanja kot uvodna priprava na obravnavo nove snovi; doživljajsko izkušnjska motivacija in domišljijško problemska motivacija.

Stvarna pojasnila: Del, ki spremlja besedilo. Sem sodijo pojasnila neznanih in manj znanih besed, stvarna pojasnila, ki so včasih natisnjena na robu, zemljevidi ipd.

Razlaga manj in neznanih besed prikaže upoštevanje recepcijskih zahtev in sposobnosti ter jezikovno-slogovno vrednost učbenika.⁹

Dejavnosti po branju

Strokovnjaki priporočajo, naj se interpretativno branje izteče v nekaj trenutkov tišine. To so sekunde, v katerih učenci urejajo vtise, ki jim jih je zapustilo branje, učitelj pa opazuje njihove reakcije in vzdušje po izteku besedila.¹⁰

Pri tem učenci razmišljajo, pridobivajo nove izkušnje, osmišljajo besedilno stvarnost s ponovnim branjem in razvijajo metabesedilne sposobnosti, tj. opisovanje književnosti, sprejemanje in tvorjenje (po)ustvarjalnih in metabesedil (kritika, esej, ocena ...). Z izražanjem vtisov, mnenj, predstav, občutij se estetsko doživljanje besedila usmeri prek individualne komunikacije z besedilom k razmišljujočemu bralcu.

Ob vprašanjih in nalogah za doživljanje, razumevanje in interpretacijo je premik od doživljanja k poglobljenemu zaznavanju, razmišljanju. Naloge usmerjajo k obnavljanju, povzemanju, spraševanju, citiranju – razumevanju besedila in k razčlenjevanju (književne osebe, čas, prostor, dogajanje, motivi; tema pesmi, zvočnost, ritem, rima, metafora, nagovor; govor dramskih oseb, navodila oz. didaskalije, junak, nasprotnik, dejanje, prizor ...).

Izražanje doživetij je lahko nebesedno (npr. likovno, gibalno) ali besedno. Besedno je nadalje lahko dvogovorno ali enogovorno, pisno ali ustno, ter opisno ali po/ustvarjalno.

V fazi razčlenjevanja besedila spodbujamo vse ravni bralnega razumevanja: razumevanje posameznih besed, skladijsko in pomensko razumevanje (tj. razumevanje medsebojnih odnosov med stavčnimi členi in odnosov med posameznimi

---

⁹ Alenka Žbogar 2000: 42.

¹⁰ Po Boža Krakar Vogel 2004: 89.

pojmi) ter bralčevo konstrukcijo pomena celotnega besedila na podlagi znotraj- in zunajbesedilnih dejavnikov.¹¹

Šolska analiza literarnega besedila sestoji iz, po Bloomovi taksonomiji, sledečih ravnin:

- analiza posameznosti,
- analiza odnosov in
- analiza struktur.¹²

Pri analizi posameznosti je glavna dejavnost iskanje, prepoznavanje, opisovanje, ugotavljanje pomenov, razlaganje in poimenovanje posamičnih literarnih sestavin v besedilu – znakov njegove večpomenskosti, posebne oblikovanosti, časovne pripadnosti idr. Je spoznavno razmeroma nezahteven postopek.¹³

Na stopnji analize odnosov učenec ugotavlja (razlaga), kakšni so odnosi med opazovanimi sestavinami, npr. med poglobitnim motivom in izbiro stilnih sredstev, med upodobitvijo osebe in slogovnimi postopki ...

Najzahtevnejša raven analize je analiza struktur in organizacijskih načel, saj mora učenec zelo dobro razumeti besedilo, da izpelje posplošitve o glavnem strukturnem principu, ki vse sestavine spaja v višjo pomensko enoto in jih funkcionalno družijo.¹⁴

(Po)ustvarjalno pisanje, ki spodbuja k ponovnemu branju književnega besedila in poglobljanju doživetja z metodo ustvarjalnega pisanja. Pri metodi (po)ustvarjalnega pisanja – poleg ponovnega branja besedila skozi pisanje in razvijanja ustvarjalnih sposobnosti – razmišljujoči bralci razvijajo tudi svojo sporazumevalno in metabesedilno sposobnost, tako da sprejemajo in tvorijo različne vrste besedil (poustvarjalna, ustvarjalna; esejistična ...), pri tem pa opazujejo sebe in vrstnike ter razčlenjujejo, primerjajo, presojujejo ... besedilo, ki ga je napisal kdo drug ali oni sami.¹⁵

Ustvarjalno pisanje je pretvarjanje zamišljenega besedila v zapisano izvirno besedilo.

---

¹¹ Po Boža Krakar Vogel 2004: 91.

¹² Prav tam.

¹³ Prav tam.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵http://www.devletka.net/resources/files/doc/test/OS_slovenscina/7.%20razred/Prirocniki_priprave/sib_7-9.pdf.

Značilnosti ustvarjalnih besedil so: prvine (dejstva, dogodki) niso preverljive, govorijo o izmišljenem svetu, nimajo praktičnega namena, njihov cilj je razvijati ustvarjalnost učencev, vloga izvirnosti je zelo pomembna.

(Multi)medijske predelave: Sem sodijo dejavnosti, kot so poslušanje, gledanje, pisanje, govorjenje, snemanje, ki obravnavano besedilo ali avtorja (čas in prostor) obravnavajo v medijski predelavi oz. ga bogatijo z medijskimi predelavami (tisk, radio, TV, medmrežje, prenos, slika, glasba, zvok ...). Medijske predelave zajemajo, denimo, govorni posnetek besedila, odlomek na videokaseti, intervju s pisateljem, predstavitev kraja in časa, obisk knjižne klepetalnice.

Literarnoteoretične definicije: gre za celotno žanrsko razporeditev in umestitev posameznih enot ljudskega slovstva, kajti posamezna znanja je namreč treba, po Kornhauserjevi, združevati v sisteme znanj, pogoj za sistemsko strukturiranje podatkov pa je njihovo zadostno število. Učbenik mora nuditi učencu toliko podatkov, da lahko ob njihovem urejanju prepozna glavne parametre, njihove relacije in hierarhijo v določenem sistemu, pri strukturiranju zaznava hierarhično urejenost (t. i. drevesasta struktura znanja) ter jih strukturira v pojmovne mape.¹⁶

Vprašanja in napotki učence spodbujajo, da definicije in pojasnila opazujejo določen pojav, za katerega lahko tudi sami tvorijo nekaj primerov (metafore ...), kar pomaga k poglobljanju znanja in premiku od sprejemanja k tvorjenju.¹⁷

Spoznanja iz literarne vede naj bi bila vključena v pouk v skladu s cilji za določeno populacijo učencev, v vsakem primeru pa po načelih temeljnosti, sodobnosti, znanstvene preverjenosti in strokovne utrjenosti. Temeljna so tista spoznanja, brez katerih na posamezni stopnji ni mogoče dosegati ciljev, sodobna so tista, ki izvirajo iz (še) aktualnih znanstvenih usmeritev, preverjena tista, ki so 'prestala' preizkušnjo v znanstveni komunikaciji, utrjena pa tista, ki so že prodrla v strokovno in širšo kulturno komunikacijo.¹⁸

---

¹⁶ Alenka Žbogar 2005: 2.

¹⁷http://www.devetletka.net/resources/files/doc/test/OS_slovenscina/7.%20razred/Prirocniki_priprave/sib_7-9.pdf.

¹⁸ Boža Krakar Vogel 2004: 18.

Biblio- in biografske opombe. Le-te pokažejo delež literarnozgodovinskih informacij v učbeniku.¹⁹

K literarnovednemu instrumentariju poleg bio- in bibliografskih podatkov, razlage besed in besednih zvez, slovarčka književnih pojmov sodijo tudi **kazala** (vsebinsko, stvarno, imensko in kazalo slikovnih prilog). To pokaže tudi, kakšna je dodatna strokovna opremljenost učbenika.²⁰

Ilustracije: Ustrezna likovno-grafična oblikovanost učbenika preprečuje t. i. komunikacijski šum, naslovniku lajša in spodbuja komunikacijo z informacijami (vsebino), ki jih zajema. Učbenik tako postaja estetsko privlačna knjiga. Poleg spodbujanja in lajšanja komunikacije z naslovniki z všečno in estetsko oblikovano likovno-grafično podobo, se lahko ustrezna tehnična in slikovna oprema učbenika funkcionalno povezuje z informacijami oz. vsebinami, ki jih obsega učbenik.

Tisk: format, grafična/barvna ločljivost (velikost črk, razmaki med črkami in besedami).

2.2 MOTIV SMRTI

2.2.1 Mladinska književnost

Pojem mladinska književnost je besedna zveza, ki je sestavljena iz prilastka mladinska in jedra književnost. To pomeni, da je književnost posebnega tipa. Njena posebnost je to, da je naslovnik otrok (od 0 do 12. leta) ali mladostnik (od 12. do 18. leta starosti). Najkakovostnejša pa nagovarja tudi odraslega bralca, to pa pomeni, da je naslovniško univerzalna. Oblikovne in vsebinske značilnosti mladinsko književnost ločujejo od nemladinske književnosti (motivi, teme, žanri). Besedilo mora biti enostavno, bistro, pregledno, berljivo, kratko in jasno, vedno z neko moralno in humano željo, potrebo in idealom, da ga lahko uvrščamo med mladinsko književnost. Za obdobje do 12. leta otrokove starosti so besedila fantastična, humorna, igriva in temeljijo na naivnosti otroške psihe. Obravnavanje tega področja literature poteka z vidikov treh temeljnih literarnih vrst: poezije (ljudske in umetne), pripovedne proze (ljudske in umetne) ter

---

¹⁹ Alenka Žbogar 2000: 42.

²⁰ Prav tam.

dramatike. Pravljica otroka zabava, hkrati pa mu govori o njem samem in pospešuje razvoj njegove osebnosti. Svoj pomen posreduje na toliko različnih ravneh in otrokovo življenje bogati na toliko načinov, da nobena knjiga ne bi mogla opisati številnih in raznovrstnih koristi takšnih zgodb za otroka. Mladinska književnost za otroke, starejše od 12. let, pa ima hkrati podobne, a vseeno drugačne značilnosti. Knjige za mladostnike so pogosto kriminalke ali pa ljubezenske romance, ki imajo že malo zahtevnejša besedila kot pravljice.

2.2.2 Motiv

Temeljno razlago/definicijo motiva nam ponuja *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, zato navajam bistvene dele geselskih sestavkov:

1. kar povzroča kako dejanje, ravnanje; nagib, spodbuda: kaj je bil prvi motiv, da si se odločil za ta študij
2. osnovna tematska prvina umetniškega dela: motiv ni slab;

Glede na to, da nas zanima motiv smrti v berilih, bi se bolj poglobila v prvo razlago *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Iz definicije lahko razberemo, da motiv tukaj predstavlja vzrok za neko dejanje, torej kakšen je bil vzrok za smrt književnih oseb v odlomkih beril.

2.2.3 Smrt

»Od najzgodnejših časov nam modreci svetujejo, naj se sprijaznimo z minljivostjo. Še več, naj se pomirimo s prihajajočo smrtjo in jo imamo vedno pred očmi.« Po teh besedah je smrt nekaj, s čimer bi se morali sprijazniti in jo dojeti kot del življenja.²¹

Smrt je del našega vsakdana. To je dogodek, ki predstavlja prenehanje življenja in življenjskih procesov. Doleti nas lahko kadar koli, bojimo pa se je verjetno zato, ker je nepričakovana, predvsem pa nam odvzame določeno osebo iz našega življenja in povratka nazaj ni več. V času otroštva, ko možgani še ne delujejo popolnoma, se smrti bližnjih ne zavedamo toliko, zato se zdi, da jo mlajšim prikrivamo. Če bi jim v času razvijanja možganov prikazovali smrt na grde načine, bi sem jim lahko to vtisnilo

---

²¹ Gazvoda, 2018.

globoko v spomin in bi jih spremljalo do konca življenja. Ko si starejši in imaš možgane že skoraj popolnoma razvite, začneš razumeti, kaj je to smrt in kaj ti predstavlja v življenju. V šoli se to že bolj izraža, saj tudi literatura vsebuje smrtne dogodke, nekatere celo podrobno opisane. Nekateri odlomki pripovedujejo o darovanju (umor na oltarju) otrok ljudskim bogovom. Takšni dogodki so predvsem značilni za starejšo literaturo, npr. grško mitologijo in staroslovanske zgodbe oz. pesmi.²²

2.2.4 Smrt v mladinski književnosti

Smrt v mladinski književnosti je zelo odvisna od starosti otroka in vrste literarnega dela. D. Haramija in T. Jamnik pojasnjujeta, da je v mladinski prozi pri tem, kako otrok dojema smrt, izjemno pomembna njegova starost. Tako starost potencialnega bralca in različno dojetje smrti pomembno vplivata na njeno prikazovanje v književnih delih. Faze razumevanja smrti so močno povezane z otrokovim kognitivnim razvojem. Tako ima v književnih delih, namenjenih mlajšim otrokom, smrt večkrat značaj nečesa prehodnega, začasnega in nikakor dokončnega; tako jo otrok dojema kot nekaj reverzibilnega ali pa se smrt pojavlja v vlogi pravične kazni.²³ Haramija in Jamnik sta po podatkih MKL, Pionirske – centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo, navedli, da je v zadnjih petnajstih letih izšlo okrog 140 naslovov mladinskih knjig, v katerih je smrt osrednja tema ali ena od obravnavanih tem, od tega je 35 naslovov izvirne slovenske mladinske literature, druge knjige so prevedene. V otroški in mladinski iracionalni prozi smrt ni tako velik tabu, kot se zdi na prvi pogled, seveda pa je skorajda popolnoma drugačna situacija v realistični mladinski književnosti. Ker je v sociološkem smislu smrt umaknjena iz vsakdanjega življenja v bolnišnice in domove starostnikov, otrok v vsakdanji situaciji s smrtjo in umiranjem skorajda nima bližnjega stika. Seveda pa niso tabuirane vse oblike in funkcije smrti. Na primer ljudska, pogosto pa tudi klasična umetna pravljica bi izgubili svojo temeljno strukturo, če ne bi bilo kaznovanja s smrtjo za negativne književne like oziroma je smrt neke vrste odrešitev za trpljenje na Zemlji. V fantastičnih pripovedih je smrt običajno le neko prehodno stanje, nova možnost, druga in drugačna oblika, tudi tolažba in odrešitev. V realistični prozi je smrt v nekaterih književnih delih tabu, večinoma pa je prikazana kot nekaj groznega, zastrašujočega, nekaj, kar povzroča veliko travmatično izgubo in posledično

---

²² Breznik, 2010.

²³ Prav tam.

osamljenost. Zaradi različnega dojetanja smrti pomembno vpliva na njeno prikazovanje v književnih delih tudi starost potencialnega bralca, saj so faze razumevanja smrti močno povezane z otrokovim kognitivnim razvojem.²⁴

---

²⁴ Haramija in Jamnik, 2014.

3 RAZISKOVALNI DEL

V nadaljevanju bom predstavila metode, s katerimi sem prišla do svojih ugotovitev.

3.1 METODOLOGIJA

3.1.1 Opis vzorca raziskave

Vzorec raziskave v osnovi predstavljata dve izbrani berili za končni razred osnovne šole. Izvedla sem tudi anketiranje učencev 9. razreda, bilo jih je 96. Temu starostnemu vzorcu je bil namenjen tudi poskusni model učnega lista za obravnavo predlaganega besedila.

3.1.2 Opis merskega instrumenta

Merski instrument je bilo branje in pregled vseh besedil, ki se pojavljajo v izbranih berilih kot spremnega didaktičnega instrumentarija. Pri anketiranju je bil to spletni anketni vprašalnik in učni list. Novo besedilo sem izbrala na podlagi poznanih kriterijev in izbranih motivov pri učencih. O izbiri besedila sem se prepričala pri strokovnjaku za slovensko književnost, dr. Igorju Saksidi.

3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov

Najprej sem preštela vsa besedila iz posameznih beril. Sledilo je natančno branje in iskanje motivov na temo smrti. Nato sem prebrala ves didaktični instrumentarij. Preko aplikacije snap sem delila e-vprašalnik, besedilo pa smo obravnavali kar na naši šoli pri pouku književnosti, in sicer v mesecu februarju 2025. Naredila sem učni list s pripadajočim didaktičnim instrumentarijem in ga v marcu, tik pred oddajo naloge tudi izpeljala med vrstniki.

3.1.4 Obdelava podatkov

Izbrana besedila sem primerjala glede na pojavnost v starih in novih berilih ter na kakšen način je smrt kot taka vključena v didaktični instrumentarij. Vse sem izpisala, pri številu pojavnosti sem odgovore prikazala na grafičen način.

Pri anketnih vprašalnikih sem izbrane odgovore prepisala in uredila v zbirniku, naredila grafe in jih pokomentirala.

Odgovore in zapise nekaterih vrstnikov sem skenirala in so prikazani v Prilogi 2²⁵.

3.2 REZULTATI

3.2.1 Berila v času mojih staršev in naša berila

Poznavanje svojega maternega jezika je pomembno. To pa žal ni dovolj. Poznati moramo tudi književno zgodovino našega maternega jezika, ki je v tem primeru slovenščina. Pri pouku se to najlažje učimo s pomočjo beril. Ta pa se skozi leta spreminjajo. Zadnja leta, ko je bila Slovenija še del Jugoslavije, sta predmetno stopnjo na Osnovni šoli Žiri obiskovala moja starša. To je bilo približno med leti 1987 in 1992. Ker sta zadnje leto šolanja opravila že v samostojni Republiki Sloveniji, bi pričakovali, da bo šolski režim drugačen. V prvem letu po osamosvojitvi se to še ni zgodilo, se je kmalu za tem spremenil.

NASLOV	AVTOR	ZALOŽBA
5. razred osemletke leta 1988 in 1989		
SREČNO, DOMOVINA 	SESTAVIL: Stane Mihelčič, SLIKOVNE PRILOGE: Marjan Tršar in Helena Berce	DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
6. razred osemletke leta 1989 in 1990		

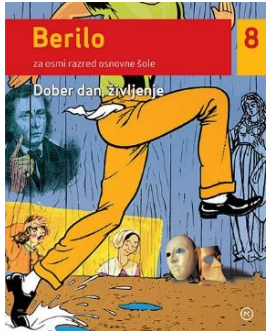

Slika 1: Berilo za 5. razred osemletke; Srečno, domovina

²⁵ Vstavljeni so od najbolj osnovnih do najbolj kompleksnih, slovnično, pravopisno, oblikovno nekorrigirani.

<p>IZ RODA V ROD</p> <p>Iz roda v rod Berilo za šestil razred osnovne šole</p> <p><i>Slika 2: Berilo za 6. razred osemletke; Iz roda v rod</i></p>	<p>SESTAVILI: Vladimir Cvetko, Bogomil Gerlanc, Marija Jalen, Darinka Sivec, Andrej Šavil, Venceslav Winkler, SLIKOVNE PRILOGE: Marjan Tršar in Helena Berce</p>	<p>DRŽAVNA SLOVENIJE ZALOŽBA</p>
<p>7. razred osemletke leta 1990 in 1991</p>		
<p>SEDMO BERILO</p> <p>Sedmo berilo</p> <p><i>Slika 3: Berilo za 7. razred osemletke; Sedmo berilo</i></p>	<p>SESTAVIL: Stane Mihelčič SLIKOVNE PRILOGE: Igor Pleško</p>	<p>MLADINSKA ZALOŽBA D.D. KNJIGA</p>
<p>8. razred osemletke leta 1991 in 1992</p>		
<p>OSMO BERILO</p> <p>Osmo berilo</p> <p><i>Slika 4: Berilo za 8. razred osemletke; Osmo berilo</i></p>	<p>SESTAVIL: Stane Mihelčič SLIKOVNE PRILOGE: Igor Pleško</p>	<p>MLADINSKA ZALOŽBA D.D. KNJIGA</p>

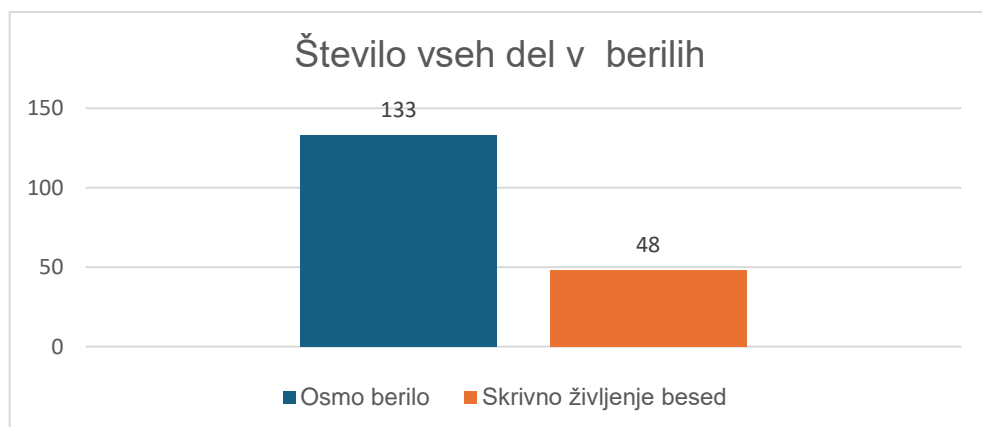
Po tem ko se je šolski režim začel spreminjati, so se v šolah prebirala tudi druga berila. Kakšnih pet let po osamosvojitvi so se v klopih Osnovne šole Žiri znašla berila založbe Mladinka knjiga, ki se jih uporablja še zdaj. Njihove platnice so se že nekajkrat spremenile, z njimi pa je prišlo tudi do manjših sprememb v vsebini beril. Jaz sem v času, ki sem ga preživela in ga še preživljam na predmetni stopnji, brala naslednja berila.

NASLOV	AVTOR	ZALOŽBA
6. razred devetletke v letu 2024		
KDO SE SKRIVA V OGLEDALU? <p><i>Slika 5: Berilo za 6. razred devetletke; Kdo se skriva v ogledalu?</i></p>	Berta Golob, Vida Medved Udovič, Miha Mohor, Igor Saksida, Mojca Honzak	MLADINSKA ZALOŽBA D.D. KNJIGA
7. razred devetletke v letu 2024		
SREČA SE MI V PESMI SMEJE <p><i>Slika 6: Berilo za 7. razred devetletke; Sreča se mi v pesmi smeje</i></p>	Miha Mohor, Berta Golob, Mojca Honzak, Vida Medved Udovič, Igor Saksida	MLADINSKA ZALOŽBA D.D. KNJIGA
8. razred devetletke v letu 2024		

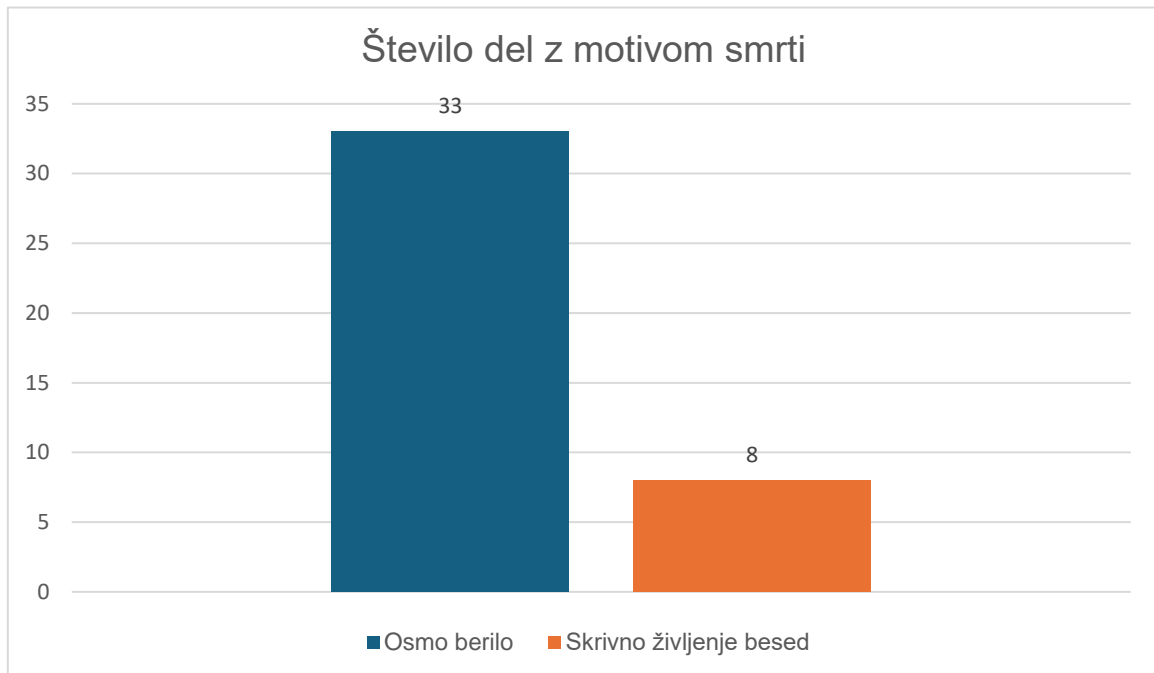
<p>DOBER DAN, ŽIVLJENJE</p> <p>Slika 7: Berilo za 8. razred devetletke; Dober dan, življenje</p>	<p>Mojca Honzak, Vida Medved Udovič, Miha Mohor, Nataša Pirih Svetina</p>	<p>MLADINSKA ZALOŽBA D.D. KNJIGA</p>
9. razred devetletke v letu 2024		
<p>SKRIVNO ŽIVLJENJE BESED</p> <p>Slika 8: Berilo za deveti razred devetletke; Skrivno življenje besed</p>	<p>Mojca Honzak, Vida Medved Udovič, Miha Mohor, Nataša Pirih Svetina</p>	<p>MLADINSKA ZALOŽBA D.D. KNJIGA</p>

V izbor sta prišli berili Osmo berilo in Skrivno življenje besed.

3.2.2 Število besedil (z motivom smrti) v posameznih izbranih berilih

Graf 1: Število vseh del v berilih

Graf 2: Število del z motivom smrti

V berilu, ki so ga uporabljali moji starši (Osmo berilo), se pojavi 33 del z motivom smrti, od česar je šestnajst pesniških, štirinajst proznih in tri dramska dela. Ta delež predstavlja 25 % vseh besedil.

V berilu, ki pa ga uporabljam jaz (Skrivno življenje besed), se pojavi osem del z motivom smrti (17 % delež vseh besedil). Pojavi se eno dramsko besedilo, štiri pesmi in tri prozna dela.

Besedila z motivom smrti v Osmem berilu:

- Desetnica – ljudska
- Lepa Vida – ljudska
- Vesoljni potop in kurent – ljudska
- Zlatorog – ljudska
- Julij Cezar – William Shakespeare
- Tugomer – Josip Jurčič – Fran Levstik
- Brižinski spomeniki
- Zadnje Odisejevo popotovanje – Dante Alighieri
- Luteranec Čude – Ivan Tavčar
- Slovenska legenda – Anton Aškerc

- Neusmiljena gospoda – ljudska
- Marko Kraljevič – Vuk Karadžić
- Munih se vrne domov – Ivan Pregelj
- Punt – Alojz Gradnik
- Poslednje pismo Ivana Gradnika – Alojz Gradnik
- V spomin Valentina Vodnika – France Prešeren
- Glosa – France Prešeren
- Moje prvo kosilo v gostilni - Charles Dickens
- Ubežni kralj – Fran Levstik
- Misterij žene – Zofka Kveder
- Na trgu – Dragotin Kette
- Na očetovem grobu – Dragotin Kette
- Na pot – Ivan Cankar
- Gospod stotnik – Ivan Cankar
- Zakaj ubijaš - Erich Maria Remarque
- Povabilo – Alojz Gradnik
- Veš, poet, svoj dolg – Oton Župančič
- Črni možje – Vladimir Pavšič – Matej Bor
- Raztrganci – Vladimir Pavšič – Matej Bor
- Jama – Ivan Goran Kovačić
- Na svoji zemlji – Ciril Kosmač
- Cvetje iz Hirošime – Edita Moris
- Oranža – Anton Ingolič

V berilu *Skrivno življenje besed* se z motivom smrti pojavijo naslednja besedila:

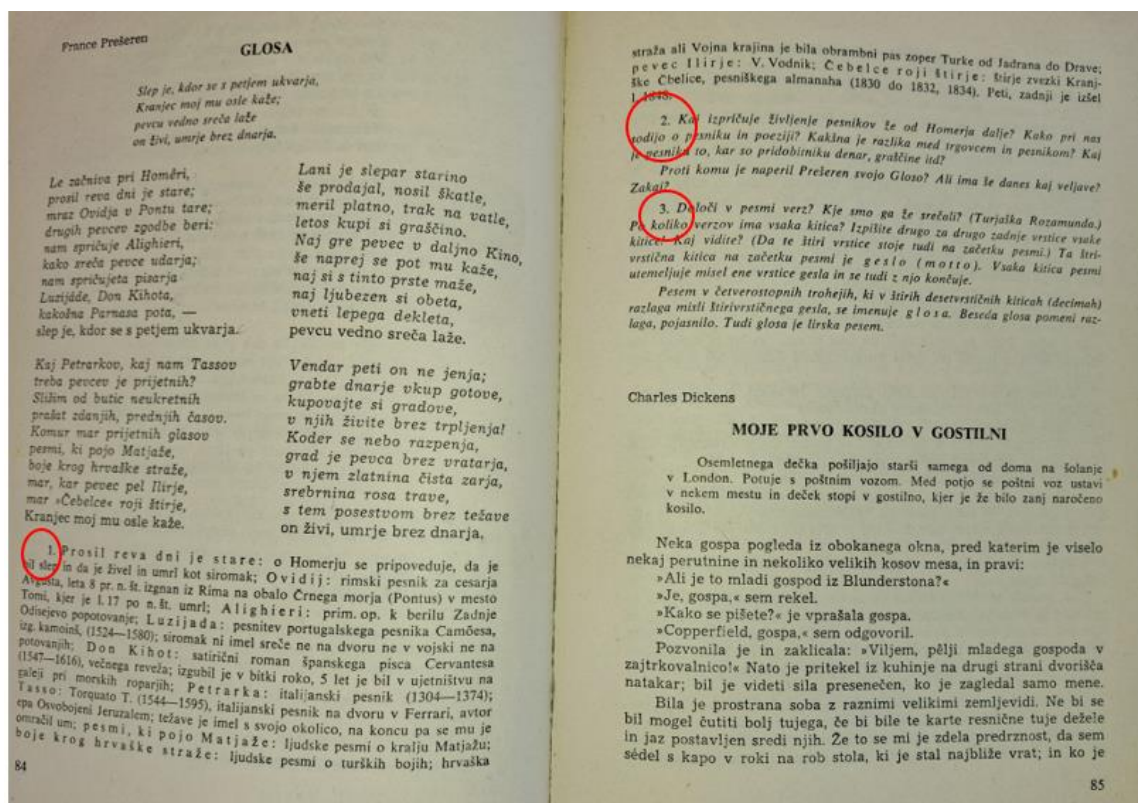
- Pesem o zvezdah – Tone Pavček
- Orion – Gregor Strniša
- Doberdob – Prežihov Voranc
- Vitkov ljubezenski pripetljaj – Tadeuzs Konwicki
- Romeo in Julija – Charles in Mary Lamb
- Na očetovem grobu – Dragotin Kette
- Glosa – France Prešeren

○ Julij Cezar – William Shakespeare

Besedila z motivom smrti, ki se pojavijo v obeh berilih, so Shakespearova (prozna predelava) *Romeo in Julija* ter *Julij Cezar*, Kettejev sonet *Na oččevem grobu* in delo največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna *Glosa*. V novejšem berilu ni nobenega besedila ljudskega slovstva z motivom smrti. Pesmi so navedene v celoti, sicer pa gre za odlomke besedil.

3.2.3 Pregled didaktičnega instrumentarija

Osmo berilo je sestavljeno iz nekaj točk po samem besedilu. Pod 1. je razlaga določenih besed in izgovorjava, pod 2. gre za vsebinsko/oblikovno/jezikovno analizo besedila, pod 3. in 4. pa so razne naloge poustvarjalnega pisanja, logičnega sklepanja, sintetiziranja.

Slika 9: Primer besedila in didaktičnega instrumentarija v Osmem berilu

Berilo *Skrivno življenje besed* je sestavljeno iz treh ali štirih delov. 1. je namenjen raziskovanju besedila, h kateremu sodijo tudi razlage besed. V 2. gre za oblikovno/jezikovno analizo besedila. Kadar so štirje deli, 3. vsebuje podatke o avtorju dela. Zadnji del pa predstavlja razne naloge za pisanje, ustvarjanje ali razmišljanje ob in po branju.

V nadaljevanju navajam primere za posamezna besedila, kjer je v didaktičnem instrumentariju uporabljen motiv smrti.

Osmo berilo

- Desetnica – ljudska. (4) V nalogah za učence smrt ni omenjena neposredno, lahko pa sklepamo iz naloge *Zakaj ji smemo reči ljudska balada?*
- Lepa Vida – ljudska. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Vesoljni potop in kurent – ljudska. (2.) *Zakaj so sklenili duhovi svet pokončati?*
- Zlatorog – ljudska. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Julij Cezar – William Shakespeare (3) Sprašuje po tem, kaj se je zgodilo po njegovi smrti: *Po Cezarjevi smrti je ljudstvo razburjeno. Kdo ga pomiri in kako?* – naloga se ne navezuje na razumevanje smrti, temveč gre posledično za pomiritev naroda.
- Tugomer – Josip Jurčič – Fran Levstik. V povzetku pred odlomkom je omenjena smrt: *Da bi dokazal svojo poštenost, gre v boj proti Frankom kot navaden vojščak, se junaško bojuje in ubije tudi izdajalskega Gripa.* V nadaljevanju preberemo: (3) *Ali junak čisto propade? (Fizično že, a duhovno zmaga nad obrekovalci in sovražniki.) V katerih verzih je strnjeno vse, kar je hotel pred smrtjo povedati?*
- Brižinski spomeniki – neznani avtor – gre samo za prepis dela, v katerem je omenjena tudi smrt: */.../ so nad človeški rod prišle bolečine, žalosti, bolezni in navsezadnje smrt.*
- Zadnje Odisejevo popotovanje – Dante Alighieri. (1) razlaga besede Odisej: *v Odiseji opeva Homer Odisejeve desetletne blodnje po morju in vrnitev domov na otok Itako; o Odisejevi smrti pa Homer nič ne pove.*
- Luteranec Čude – Ivan Tavčar. Že v povzetku pred samim besedilom piše: *Starec se jim je uprl z mečem in enega izmed njih smrtno ranil. (1) Egipčani:*

sveto pismo pripoveduje, kako je Bog pokončal Egipčane v Rdečem morju; Mors, vita, vitae meae (lat.): Smrt, življenje, mojega življenja, kaj pomeni tu?

- Anton Aškerc: Slovenska legenda. Posredno sklepamo iz popisa nezemeljskega življenja (2) *Kdo potrka na nebeška vrata?*
- Neusmiljena gospoda – ljudska. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Marko Kraljevič – Vuk Karadžić (1) *Sin kralja Vukašina, po očetovi smrti l. 1371 je postal gospodar Prilepa in turški vazal, padel je v boju l. 1394.*
- Munih se vrne domov – Ivan Pregelj. V povzetku pred besedilom piše: *Enajst voditeljev, med njimi tudi Martina Muniha, so obglavili 20. aprila 1714 in razčetrili na trgu Travnik v Gorici.*
- Punt – Alojz Gradnik. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Poslednje pismo Ivana Gradnika – Alojz Gradnik. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- V spomin Valentina Vodnika – France Prešeren. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Glosa – France Prešeren. (1) *Prosil reva dni je stare: O Homerju se pripoveduje, kot da je bil slep in da je živel in umrl kot siromak; Ovidij: rimski pesnik za cesarja avgusta, leta 8. pr. n. š. izgnan iz Rima na obalo Črnega morja (Pontus) v mesto Tomi, kjer je l. 17 po n. š. umrl.*
- Moje prvo kosilo v gostilni - Charles Dickens. V didaktičnem gradivu za učence ni omenjene smrti.
- Ubežni kralj – Fran Levstik. (4) *Pesem je balada. Ugotovite njene posebnosti.*
- Misterij žene – Zofka Kveder. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Na trgu – Dragotin Kette. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Na očetovem grobu – Dragotin Kette. (2) *Kam se je napotil pesnik z grobarjem?; Zakaj pesnik blagruje mrtvega očeta? (3) V kakšni pesniški obliki je spesnil žalostinko?*
- Na pot – Ivan Cankar. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Gospod stotnik – Ivan Cankar. (3) *Pisatelju ni šlo za to, da bi nam podal realistično podobo takega prizora, ampak za to, da bi se tudi mi zgrozili ob vseh strahotah vojne, ki jih je sam občutil, ko je to pisal.*
- Zakaj ubijaš - Erich Maria Remarque. (1) *To kombinacijo sem zabodel: ker sem domneval, da me hoče on ubiti, sem to storil jaz; nisem videl v njem človeka.*

(3) *Poiščite vsa ta mesta v odlomku in ugotovite, zakaj smo mu dali naslov Zakaj ubijaš!*

- Povabilo – Alojz Gradnik. (1) *Kaj vse bo zanj minilo s smrtjo?*
- Veš, poet, svoj dolg – Oton Župančič. (2) *Kakšna je njegova pesem? (Za današnjo rabo: bojevitá, spodbudna, uporna.)*
- Črni možje – Vladimir Pavšič – Matej Bor. (2) *S kakšnimi pesniškimi pripomočki je pesnik ustvaril grozotno baladno občutje?*
- Raztrganci – Vladimir Pavšič – Matej Bor. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Jama – Ivan Goran Kovačič. (1) *Jama: skupni grob nesrečnih žrtev; v jami je Ivan Goran Kovačič prikazal vso grozoto zločinov okupatorjevih domačih pomagačih med drugo svetovno vojno; Na pare: na mrtvaški oder.* (2) *Zakaj bi rad šel s tistimi, ki so maščevali pobite žrtve in požgane vasi?*
- Na svoji zemlji – Ciril Kosmač. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Cvetje iz Hirošime – Edita Moris. (2) *Zakaj pravi pisateljica, da bi se bolniki najbrž ne zanimali kaj prida za razlago; zakaj je večina od njih obsojena na smrt?*
- Oranža – Anton Ingolič. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.

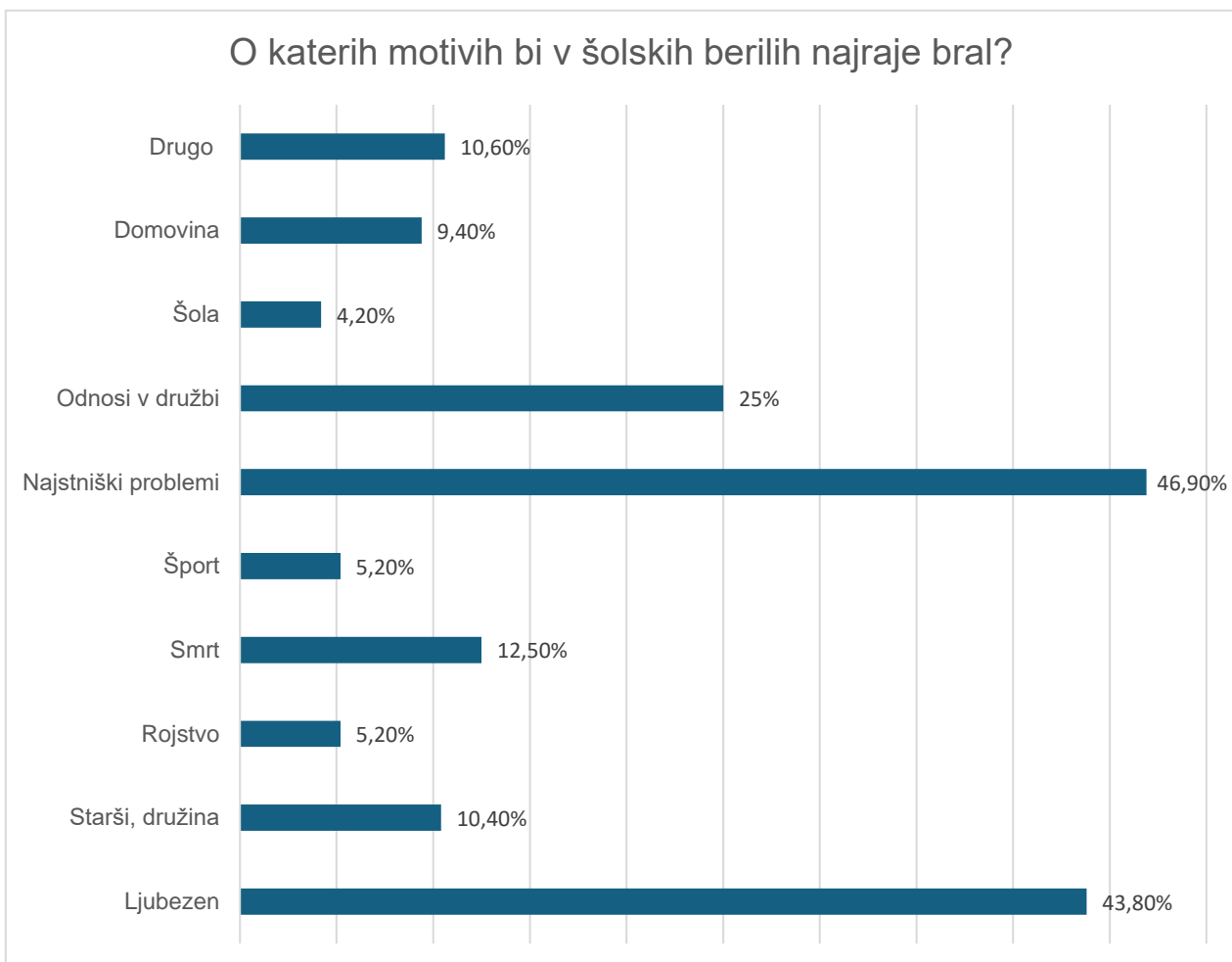
Skrivno življenje besed

- Pesem o zvezdah – Tone Pavček. (1) *ospeti (knjiž., ekspr.): osuti se=miniti, preiti.*
- Orion – Gregor Strniša (4) *"Čez tisoč let, ko naju več ne bo." Kakšna je podoba prihodnosti v delih, ki so jih brala?*
- Doberdob – Prežihov Voranc. (1) *Kako je Prežih opisal nenadno smrt Rugačarja? Po čem lahko sodiš, da sta vojaka Meglič in Palir različno doživljala sotrpino smrt?;* (2) *V njem je prikazal trpljenje in smrti slovenskih vojakov na avstrijsko-italijanskem bojišču ter njihov socialni in narodni upor.*
- Vitkov ljubezenski pripetljaj – Tadeuzs Konwicki. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Romeo in Julija – Charles in Mary Lamb. (1) *Kako je smrt mladih ljubimcev vplivala na oba očeta?*

- Na očetovem grobu – Dragotin Kette. (1) *Kakšen je očetov grob? Zakaj naj bi bil njegov oče srečen, da je mrtev?*
- Glosa – France Prešeren. V didaktičnem gradivu ni nič o motivu smrti.
- Julij Cezar – William Shakespeare (1) *Tolovaj (star.): kdor napada, ropa in ubija; razbojnik; Cezar izgine s prizorišča že v začetku 3. dejanja, njegov duh je živo prisoten do konca dramskega dogajanja (5. dejanja). Eden najznamenitejših prizorov v svetovni dramatikiji je Antonijev pogrebni govor meščanom ob Cezarjevem mrtvem truplu.*

3.2.4 Rezultati ankete

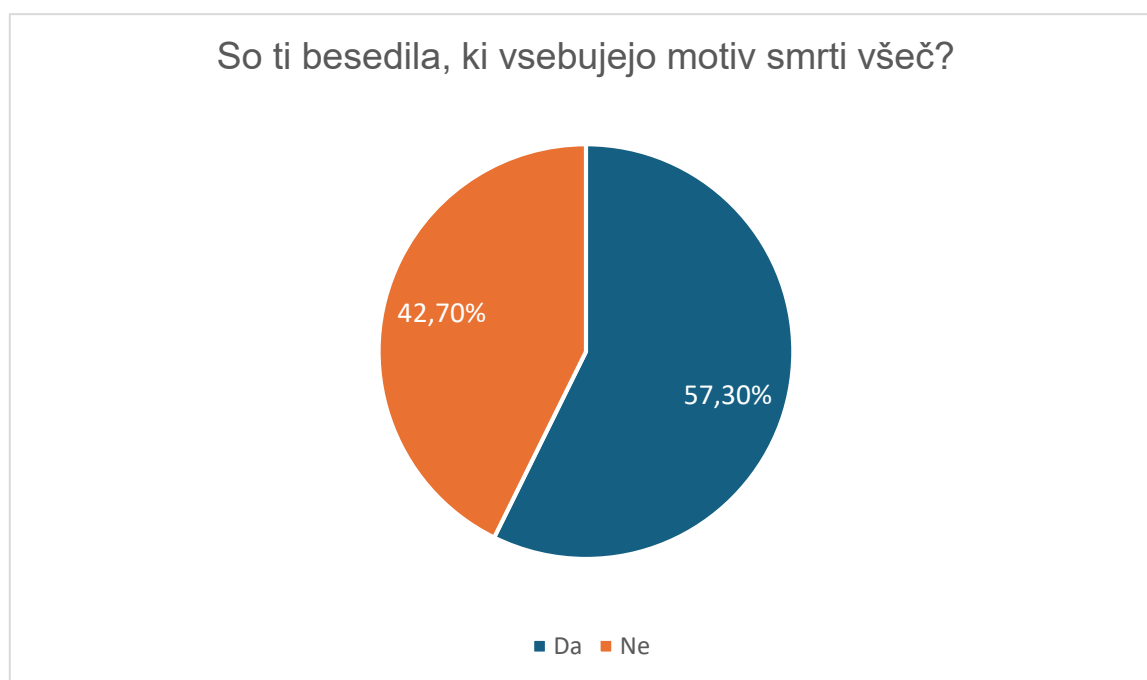
V nadaljevanju predstavim rezultate spletne ankete, namenjene vrstnikom. Rešilo jo je 96 učencev zadnjih dveh razredov osnovne šole.

Graf 3: Najljubši motivi za branje osnovnošolcev

Prvo vprašanje, ki sem ga zastavila anketirancem, je bilo, o katerih motivih bi ti v šolskih klopek najraje bral. Največ jih je odgovorilo, da so to motivi z najstniškimi problemi ali ljubeznijo (46,9 % oz. 43, 8 % anketiranih). Za motive s smrtjo se je odločilo 12,5 % vseh anketiranih. Pod *drugo* so sami navajali možnosti: pustolovščina, šport, mehanika, denar, znanstvena fantastika, »dark romance«.

2. Navedi kakšno delo, ki si ga kadar koli v šoli pri pouku bral, v katerem se pojavi smrt. Anketiranci so se ob reševanju spomnili na različna dela, ki vsebujejo motiv smrti. Med najpogostejšimi so bili Romeo in Julija (9 %), Povodni mož (8 %), Galjot in Odisej na otoku Kiklopov (6 %). Med odgovori pa so se pojavile tudi navedbe, kot so Visoška kronika (3 %), Lepa Vida (2 %), Tezejev boj z Minotavrom (2 %), sledijo po enkrat omenjeni Cvetje v jeseni in Med gorami. Nekateri izmed odgovorov so bili tudi pravljice, namenjene mlajšim otrokom, kot na primer Sneguljčica, Rdeča kapica in Čarovnica Zofka. Nekateri anketiranci (6 %) pa se dela z motivom smrti niso spomnili oziroma ga niso poznali.

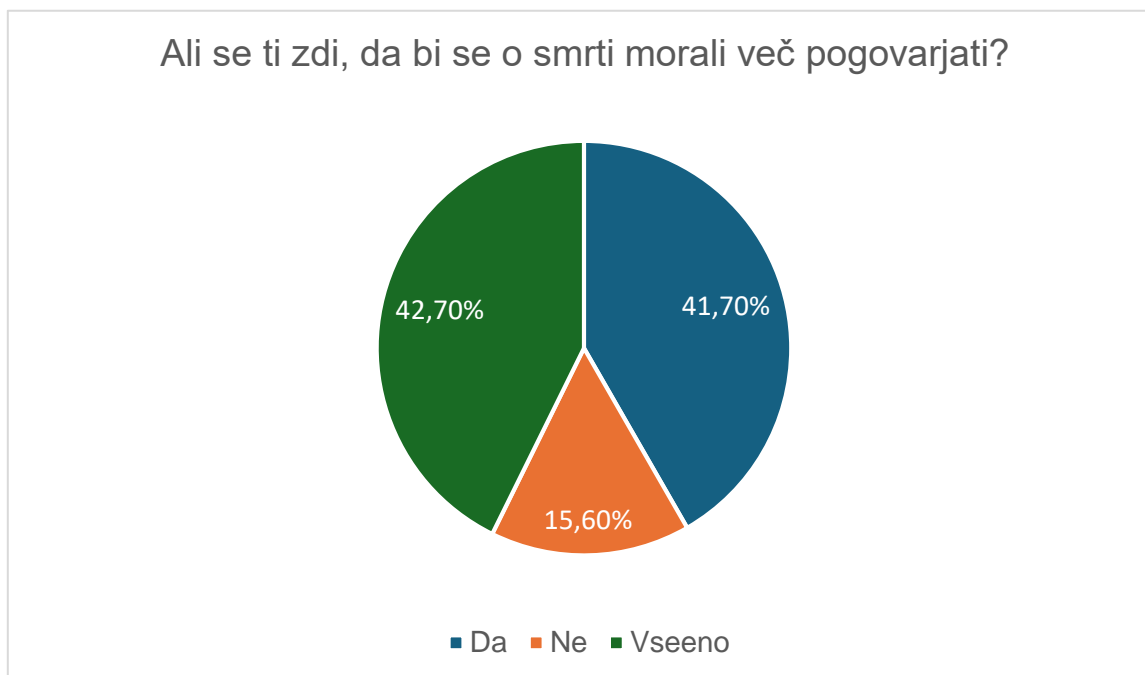

Graf 4: Všečnost besedil z motivom smrti med osnovnošolci

Iz odgovorov anketnega vprašalnika sem ugotovila, da so dela z motivom smrti všeč več kot polovici anketirancev, to je 57,3 %. 42,7% anketirancev pa zgodbe z motivom smrti ne pritegnejo toliko kot druge, z mirnejšimi motivi.

Zastavila sem jim še vprašanje, zakaj so tako odgovorili. Tisti, katerim so dela z motivom smrti všeč, so jim ta dela predvsem zanimiva in vznemirljiva. Nekateri pa menijo, tudi da ta ključen dogodek, ko pride do smrti, poživi zgodbo in povzroči napeto dogajanje. Anketiranci, ki jim dela z motivom smrti niso najbolj všeč, pravijo, da je to

zato, ker so preveč čustvene osebe, ker jih takšne teme ne zanimajo in tudi zato, ker se jim zdijo žalostne.

Graf 5: Preveč ali premalo govora o smrti

42 % anketirancev meni, da smrt ne bi smela biti tabu tema in da bi se o njej moralo več govoriti. Približno enakemu deležu pa je to, ali se o smrti pogovarjamo več ali manj, vseeno. Ostalih 15 % meni, da se o smrti pogovarjamo dovolj in ne vidijo potrebe, da bi takšne pogovore imeli pogosteje.

5. Kateri predmet se ti zdi najprimernejši, da bi se v sklopu pouka pogovarjali o najrazličnejših temah?

Anketiranci menijo, da bi bili za pogovore o najrazličnejših temah najboljše ure slovenščine in biologije (17 %), zgodovine (14 %), domovinske in državljske kulture ter etike (9 %) ter ure angleščine (7 %). Nekaj (14 %) jih meni, da so za to najboljše tudi razredne ure. Nekaj predlogov je bilo, da bi na urnik dodali dodatni predmet, nekateri navajajo kot primer sociologijo. Preostali odstotek vprašanih ne ve, kje bi se o tem pogovarjali.

Graf 6: Koristnost pogovorov o smrti

Približno dve tretjini anketirancev meni, da bi jim pogovori o takšnih temah pri pouku koristili. Okrog 4 % pa meni ravno obratno. Ostali anketiranci menijo, da bi jim takšni pogovori koristili občasno.

3.2.5 Komunikacija s strokovnjakom

O številu besedil v berilih, izbranih motivih in izboru novega besedila sem se preko e-pošte pogovarjala z dr. Igorjem Saksido, strokovnjakom za mladinsko književnost.

Vprašanje:

/.../

Gre za analizo beril iz časa mojih staršev in sedanje berilo.

Razlika v naboru besedil (včasih 133, danes 48) je očitna. Mi lahko prosim odgovorite, zakaj je prišlo do krčenja števila besedil in po katerem kriteriju se ta besedila določa?

Prav tako me zanima, katere so smernice, kaj naj pride v didaktično gradivo. V večini smrt ni nikjer omenjena, višja stopnja, da bi učenci skušali razumeti pojav te, vživljanje, izjema Na očevem grobu, prav tako ne.

Odgovor:

Vse, kar me sprašujete, je stvar avtorske ekipe, saj je učni načrt odprt in ne določa števila besedil v berilih. Sodobni pouk književnosti pa zagovarja načelo, naj bo besedil manj in naj se obravnavajo podrobno. Učni načrt tudi ne določa teme, o kateri bo raziskovalka pisala, kar pa ne pomeni, da je ni mogoče obravnavati.

/.../

Vprašanje:

Če naredi(m) sama kot primer besedilo Zadnji mega žur (to so teme, o katerih so učenci v anketi navajali, da bi si želeli brati najstniške težave, smrt, odnosi v družbi ...), se vam ta izbor zdi primeren za devetošolce?

Odgovor:

Seveda, po moje je to dobra izbira. Sicer se dobro obnese tudi K. Brooks: Dnevnik iz bunkerja.

3.2.6 Izbrano besedilo in njegova izvedba

Glede na to, da je anketa, ki sem jo izvedla, pokazala, da bi moji sovrstniki najraje brali o temah z najstniškimi problemi, sem se odločila, da si bom podrobneje pogledala odlomek iz knjige Zadnji mega žur, ki jo je napisal Ivan Sivec. Izbrala sem slovenskega avtorja, saj v osnovni šoli prevladuje obravnava domačih avtorjev, pa tudi dogajalni prostor bi jim omogočil lažje vživljanje v zgodbo.

V knjigi je predstavljen problem, ki je žal tudi pri najstnikih prisoten. Samomor. Glavna književna oseba, Matej Lampe, si je ravno pred maturantskim plesom vzel življenje, tako da je skočil s stolpnice ne daleč stran od prizorišča maturantskega plesa, kar pa je tudi tema odlomka iz knjige.

Začela sem razmišljati, kako bi učence motivirala, da branje zanje ne bi bilo mučno in da le-to ne bi vplivalo na njihova čustva oziroma bi jih preveč prizadelo. Ugotovila sem, da je samomor zelo težka tema, ki zahteva premišljen pristop. Našla pa sem nekaj alternativ, ki bi lahko branje za bolj čustvene najstnike olajšale. Kar nekaj mojih sovrstnikov in tudi mojih sošolcev se sooča s težavami, ki včasih vključujejo tudi misli o tem, da bi škodili sami sebi. Če bi jim predstavili, da ta zgodba govori prav o takšnih stvareh, ki predstavljajo del njihovega vsakdanjega življenja, bi se jim mogoče zdelo vredno prebrati knjigo, saj bi se lahko z glavnim junakom povezali, kar bi jim omogočalo boljše razumevanje knjige in tudi lažje reševanje njihovih lastnih problemov. Glede na to, da je glavni junak že v prej omenjenem odlomku naredil samomor, bi učencem lahko omogočili tudi to, da se ne bi preveč posvečali ključnemu dogodku zgodbe (samomoru), temveč bi raziskovali, zakaj se je odločil za to in kaj ga je privedlo do takšnega dejanja. Kako bi takšne vzroke lahko reševali na drugačen način. In kakšne

so posledice njegovega dejanja za okolico. Dodatno skrb mi je predstavljala vrstnica, ki se je s tovrstno izgubo znotraj družine soočila v minulem letu. Preventivno sem o tem govorila najprej s šolsko psihologinjo, nato pa sva z učiteljico slovenščine tudi njo samo vprašali, ali bi ji obravnavana tema povzročala težave. Glede na dobljene odgovore sem predvidevala, da bi bila obravnava lahko izvedena.

Primer učnega lista po komunikacijskem modelu predstavljajo sledeče slike.

IVAN SIVEC: Zadnji mega žur

Kaj si razlagaš pod naslovom Zadnji mega žur? Kaj je zate mega žur, kaj/koga potrebuješ za mega žur? Ali se zabavate v živo ali preko telefonov? Poznate kakšne izzive na TikToku, kateri so najbolj neverjetni, škodljivi? Ste slišali zadnjič, ko so na NIJZ opozarjali na škodljive izzive, ki lahko privedejo v smrt. Če kdo to stori, kaj/koga tak človek pusti za seboj? Menite, da si njegovi svojci, bližnji očitajo? Pa se vam zdi, da so res krivi?

Poglej si katerega od posnetkov na [Infodromu](#) v povezavi z žalovanjem, izgubo bližnjega.

Pripoved nas popelje na maturantski izlet v Grčijo, kjer se splete ljubezen med Tjašo in Matejem. Doma pa se začnejo zadeve usodno zapletati: matematkarica Mateja ne mara, Matej išče rešitve pri nenavadnem klubu Srečni angeli, mati mu žuga, da ga bo kaznovala, če ne bo opravil mature, Tjaša mu ni povsem zvesta... zato se odloči za usodni korak: samomor!

Preberi besedilo.

Le nekaj metrov stran, v notranjosti Cankarja, se je prav tedaj končal uradni spored ... Na vrsti je bil veseli del žura. Množica staršev se je zgrnila v preddverje, kjer so jih že čakale lepo pogrnjene mize, na mizah pa steklenice šampanjca, vse pa je vabil tudi hladni bife. Zadovoljstvo, da so njihovi otroci na velikem odru pripravili tako lep program, je bilo neizmerno. Marsikdo je šele tistega večera ugotovil, da je njegov otrok res odrasel. Pri mizi, kjer naj bi sedeli Lampetovi in Vrhovčevi, je klub slovesnemu trenutku nastala zmeda.

»Kje pa je ... gospa Lampe?« je previdno vprašal gospod Vrhovec.

»Ali ni Tjaša rekla, da bomo sedeli skupaj?« Bil je uglajen mož srednje postave, prijetnega videza in imel je ugledno mesto v družbi.

»Čakaj, saj bo prišla,« ga je potolažila gospa Vrhovec. »Vsi ne morejo naenkrat priti iz dvorane.« Gospa Vrhovec je bila prava mestna dama, vedno brezhibno urejena, na zunaj je bila zaradi tibetanskih vaj za pomlajevanje videti vsaj pet let mlajša.

Tjaše in drugih maturantov še ni bilo k mizam. Organizatorji so najprej posedli starše, maturanti pa so po programu prikorakali k sorodnikom v slavnostnem sprevedu ob taktih koračnice.

»Kar škoda, da se nismo prej seznanili z Lampetovimi. Vidiš, takole je, če ima človek premalo časa ...«

»Nič hudega, bo pa danes srečanje toliko bolj prisrčno. Žur bo trajal do jutranjih ur. Že dolgo me nisi peljal plesat! Se kaj znaš?«

»O, ne boj se zame!«

Pogovor ni in ni stekel. Najbolj zopno je bilo to, da so na drugi strani mize za dvanajst ljudi sedeli še eni starši, a jih Vrhovčevi niso poznali. Ker tako Vrhovčevi kot Lampetovi niso povabili na maturantski ples drugih sorodnikov, so tako sedele za mizo tri družine. Na srečo so bili maturanti sami tako iznajdljivi in so na mize namestili napise, kdo kje sedi. Tako je tretja družina sedela na drugi strani velike mize, napis je imela obrnjena k sebi, gospod in gospa pa sta se prav tako kot Vrhovčeva pogovarjala samo drug z drugim.

»Kdo pa je – Sven?« je dvignil oči gospod Vrhovec. »Nobenega človeka s takim imenom ne poznam.«

»Inštruktor Tjašinega prijatelja Mateja. Bajje zelo prijazen fant.«

Cankar – Cankarjev dom, uradno Javni zavod Cankarjev dom, kulturni in kongresni center, je največje slovensko kulturno in kongresno središče. Nahaja se v Ljubljani in se imenuje po Ivanu Cankarju, enem največjih slovenskih književnikov. Zgradbo je načrtoval arhitekt Edo Ravnikar, postavljena pa je bila med letoma 1977 in 1982.

Slika 10: Učni list po komunikacijskem modelu

»No, ga bomo že spoznali. Ampak ta sodi, če prav razumem, k Lampetovim, in ne k nam, čeprav bo sedel med nami in njimi.«

»Na sredini pač. Povabili so ga res Lampetovi.«

Pogovor je prekinila močna glasba iz zvočnikov.

Strauss über alles. Kadar je bilo treba v Sloveniji ustvariti slovesno razpoloženje, so organizatorji vedno skočili na Dunaj po Straussovega fotra in sina. Tudi tokrat sta bila nadvse dobrodošla.

Na koncu miz so se nazadnje le pojavili maturanti. Mizam so se bližali s poskakujočimi koraki. Starši so vstali in začeli navdušeno ploskati. Ko so maturanti prišli do miz, so se ustavili. Čestitk, objemanja in seznanjanja ob mizah ni bilo ne konca ne kraja.

»Kje pa je Matej?« je prva vprašala Tjašina mama hčerko. »Ali ni s teboj?«

»Ne vem, kje je ...« je odvrnila tiho. Da ne bi pokvarila slovesnega razpoloženja, je tisto, da sta se srečala za odrom, raje zamolčala.

»Ja, s kom pa si potem plesala?!«

»Z Igorjem.«

»Kdo pa je Igor? Ali ne pričakujemo tu nekega Svena?«

Vsi so pogledali na listek s Svenovim imenom.

»Gotovo sta šla samo na WC in bosta kmalu tukaj ...« je bil poln razumevanja gospod Vrhovec.

»In zdaj, spoštovane gospe, cenjeni gospodje, je na vrsti še ena prijetna dolžnost. Preden začnemo s slovesnim plesom, naj se vsi dijaki, ki to želijo, oddolžijo profesorjem z zahvalami, rožami in darilci!«

Pripravljeno je bilo tako, da je vsak razred zastopalo nekaj dijakov, poklicali pa so le tiste profesorje, ki so se jim pač želeli oddolžiti.

»4. c in razredničarka Ema!« je zaklicala uradna napovedovalka.

4. c je poskočil na noge, dva sta ji podarila velik šopek rož, Tjašin sošolec pa se ji je v mikrofon zahvalil:

»Vem, da smo bili večkrat sitni in tečni, vem, da smo bili velikokrat nemogoči, vem pa tudi, da ste nas imeli radi, spoštovana gospa Ema, drugače ne bi zdržali skupaj. Oprostite za vse in hvala!«

»In zdaj je na vrsti 4. f!«

Zahvalili so se petim profesorjem, največ aplavza pa je doživel Psiho. In še posebnost! Oblečen je bil v nove kavbojke in nove superge.

»Čakajte, čakajte, rad bi še sam neka povedal!« se je Psiho po sprejemu darila prirnil do mikrofona. Kupili so mu pisane naramnice za hlače.

»Nič ne bo filozofiral, danes govorimo samo mi. To je naš dan, to je naš žur!« so zaklicali okajeni fantje s strani.

»Naj le pove, kar misli. Saj je tako in tako zadnjič!« so bila dekleta bolj širokogrudna.

»Bom kratek!« se je opravičeval Psiho. »Res je večkrat prišlo do kratkega stika med nami, vendar to samo pomeni, da ste bili z menoj in drugimi profesorji – iskreni. To pa je za človeka ena najvišjih vrednot. Hvala vam, 4. f, rad sem vas imel!«

»Hitro robčke na plan, prihajajo potoki solz!« so se zafrkavali dijaki ob strani.

»Tako, tudi to je pri kraju. In zdaj se začnjenja splošno veselje, naš zadnji mega žur! Najprej vabim na plesišče vse dijake in dijakinje, da bodo zaplesali prvi valček s svojo mamo oziroma očetom.«

»Khm, khm!« so vstajali očetje in se odkašljavali na ves glas.

»Ali sem v redu? Ali se vidi broška na bluzi? Kakšna pa je moja pričeska? Čakaj, ne morem s torbico na ples!« so postale živčne mamice.

Strauss über alles – Straussov dunajski valček za vse; značilen družabni ples Sprva je temeljil je na dveh korakih in poskoku ali zasuku, zato se ga je prijelo ime »ples dveh korakov«, najbolj primerno glasbo zanj je napisal Strauss mlajši, kralj valčkov.

Širokogrudni = širokosrčen: ki ima do ljudi in pojavov razumevajoč, strpen

Slika 11: Učni list po komunikacijskem modelu

Kaj nam besedilo pove

O čem in o kom govori odlomek iz besedila?
Kaj te v odlomku najbolj pretrese in kaj preseneti?
V katerem življenjskem obdobju glavnih junakov se zgodi usodni trenutek? Ga je kdo pričakoval?
Ali se ti zdi dogodek (ne)verjeten? Utemelji svojo odločitev.
Koga vse so šli seznanit policisti? Meniš, da je to povezano s tem, da bi mu te osebe lahko pomagale?
Kako meniš, da so se počutili, ko so jim sporočili novico?
Meniš, da je Matej s tem dejanjem kaj rešil?

Kako nam besedilo pove

Besedilo je napisano tudi s slogovno zaznamovanimi besedami. Izpiši jih nekaj. Kakšen učinek imajo nate takšne besede? Določi književni prostor in čas. Kaj meniš, da pomeni pogosta uporaba tropičja (...)? Izpiši in poimenuj še nekaj slogovnih sredstev v odlomku. Avtor besedila je Ivan Sivec. Utemelji, da gre za sodobnega avtorja in sodobno delo. Ali je avtor dela tudi pripovedovalec zgodbe? Za kakšnega pripovedovalca gre?

Izpiši besede, ki kažejo na medbesedilnost.

Kaj nas besedilo (na)učí

Izberi med spodnjimi možnostmi.

Zapiši krajše zaokroženo besedilo, v katerem boš spremenil konec.

Postavi se v vlogo Mateja in pred usodnim dejanjem napiši pismo. Naslovnik je lahko poljuben.

Postavi se ali v vlogo ravnatelja, Tjaše ali Matejeve mame in z njihove perspektive pripoveduj zgodbo (prvoosebni pripovedovalec).

Slika 13: Učni list po komunikacijskem modelu

Poskusni model obravnavanja književnega besedila z motivom smrti Ivana Sivca Zadnji mega žur sem tudi grafično opremila – s slikami umetne inteligence.

Obravnava besedila bi sledila spodaj navedenim korakom.

Uvodna motivacija: Kaj si razlagaš pod naslovom Zadnji mega žur? Kaj je zate mega žur, kaj/koga potrebuješ za mega žur? Ali se zabavate v živo ali preko telefonov? Poznate kakšne izzive na TikToku, kateri so najbolj neverjetni, škodljivi? Ste slišali zadnjič, ko so na NIJZ opozarjali na škodljive izzive, ki lahko privedejo v smrt. Če kdo to stori, kaj/koga tak človek pusti za seboj? Menite, da si njegovi svojci, bližnji očitajo? Pa se vam zdi, da so res krivi?

Poglej katerega od posnetkov na Infodromu²⁶.

Nato sledi strnjena obnova in branje odlomka. Ob strani izvirnega besedila so razložene določene manj znane besede. Aktivnosti po branju sem razdelila v tri sklope, in sicer:

Kaj nam besedilo pove

O čem in o kom govori odlomek iz besedila?

Kaj te v odlomku najbolj pretrese in kaj preseneti?

V katerem življenjskem obdobju glavnih junakov se zgodi usodni trenutek? Ga je kdo pričakoval?

Ali se ti zdi dogodek (ne)verjeten? Utemelji svojo odločitev.

Koga vse so šli seznanit policisti? Meniš, da je to povezano s tem, da bi mu te osebe lahko pomagale?

Kako meniš, da so se počutili, ko so jim sporočili novico?

Meniš, da je Matej s tem dejanjem kaj rešil?

Kako nam besedilo pove

Besedilo je napisano tudi s slogovno zaznamovanimi besedami. Izpiši jih nekaj.

Kakšen učinek imajo nate takšne besede?

Določi književni prostor in čas.

---

²⁶ Najprej sem navedla že spletno stran, a čez nekaj tednov, v času izvedbe stran ni več delovala. Morda, če bi taka obravnava prišla v redno izvedbo, bi lahko sami posneli in na spletu objavili posnetek ter potem navedli povezavo do njega.

Kaj meniš, da pomeni pogosta uporaba tropičja (...)?

Izpiši in poimenuj še nekaj slogovnih sredstev v odlomku.

Avtor besedila je Ivan Sivec. Utemelji, da gre za sodobnega avtorja in sodobno delo.

Ali je avtor dela tudi pripovedovalec zgodbe? Za kakšnega pripovedovalca gre?

Izpiši besede, ki kažejo na medbesedilnost.

Kaj nas besedilo (na)učí

Izberi med možnostmi.

Zapiši krajše zaokroženo besedilo, v katerem boš spremenil konec.

Postavi se v vlogo Mateja in pred usodnim dejanjem napiši pismo. Naslovnik je lahko poljuben.

Postavi se ali v vlogo ravnatelja, Tjaše ali Matejeve mame in z njihove perspektive pripoveduj zgodbo (prvoosebni pripovedovalec).

Izvedba je potekala v mesecu marcu, namenili pa smo ji tri šolske ure. Ker so bili protagonisti najstniki, so se učenci sicer vživeli v zgodbo, a moja pričakovanja so bila drugačna od dejanskih odzivov. Najprej navajam svoja opažanja potem pa še intervju z učiteljico mentorico, ki je dejansko izvedla učno uro.

Že glede na sam naslov so učenci pričakovali zanimivo zgodbo. Obravnavo smo začeli z uvodno motivacijo. Na vprašanje, kaj si razlagaš pod naslovom zadnji mega žur so imeli različne, a hkrati enake odgovore. Večina jih je menilo, da je to edinstveni žur, ki je nenadomestljiv in se ti za vedno vtisne v spomin. Odgovori so bili *after party po valeti, zabava pred uopokojitvijo, zadnja zabava nasploh, zabava preden dobiš otroka*. Pravijo, da za njihov mega žur potrebujejo veliko dobre hrane in pijače, odličnega DJ-a, ki poskrbi za dobro glasbo, potrebujejo pa seveda tudi dobro družbo. Precej jih je – sploh tisti, ki se radi izpostavljajo, navedlo pijačo in morda še kakšno drugo opojno substanco. Sicer pa z vse niso žuri le zabavanje z drugimi ob dobri glasbi, temveč tudi trenutki, ko so sami in v tem uživajo. To je za nekatere takrat, ko berejo, igrajo igrice na računalniku ali pa so preprosto na telefonu.

Po uvodni motivaciji, smo prebrali odlomek. Po branju smo se pogovorili o tem, kar smo prebrali. Pogovarjali smo se o maturantskem plesu, nekaj jih je povedalo svoje dogodivščine, če so že bili tam. Razlagali so o pripravah za maturantski ples, tudi o

tem, kdo ima doma več opravka s tem – oče ali mati, kaj ta dogodek pomeni za ceotno družino, kakšne so cene teh gala dogodkov ...

Ob vprašanju o čem govori besedilo, jih je kar nekaj napisalo o Matejevi smrti, čeprav o tem pripoveduje le v zadnjem odstavku, kar je manj kot četrtnina besedila (Priloga). Poustvarjalna besedila je učencem težko pisati, ena sošolka pa je zaradi besedila prebrala celotno delo in mi preko e-pošte posredovala strnjen zapis odgovorov (Priloga).

Ob koncu sem bila (negativno) presenečena, kako so se odzivali na Matejevo smrt. Precej sošolcev ga je obsojalo. Več se jih smrt ni dotaknila, saj jim glavni lik ni bil blizu in ga sploh niso poznali. Vseeno pa menijo, da če bi bila ta oseba, ki je naredila samomor, nekdo izmed njihovih bližnjih ali bi bili pri dogodku prisotni, bi se jih smrt osebe precej bolj dotaknila. Nekateri, povečini dekleta pa se je dogodek dotaknil oziroma jih je (rahlo) pretresel. Tri sošolke so bile precej pod vtisom, z njimi sta pogovor po uri izvedli najprej učiteljica, z eno pa še šolska svetovalna delavka.

Intervju z učiteljico Petro Novak

Ali se vam je priprava in kasneje tudi izvedba ure zdela zahtevna? Če ja, kaj vam je predstavljalo največji izziv?

Na uro sem se pripravila bolj kot na ostale ure, saj sem se zavedala, da gre za občutljivo temo. Poleg tega je potrebno učence, za nekaj, česar ne dobijo v delovnem zvezku in se jim ne zdi nujno, drugače motivirati. Kar se tiče priprav, sem razmislila, kateri učenci so v razredu. Ker sem z njimi že od začetka predmetne stopnje, torej skoraj štiri leta, lahko rečem, da jih dobro poznam, in vem tudi, v kakšnih razmerah živijo. Včasih (običajno ob koncu koledarskega ali šolskega leta, ko delamo obračune ali ko kakšno književno besedilo odpre določeno temo), z učenci pod »strogo zaupno« pišemo spise, v katerih se lahko, seveda če želijo, razrijejo. Tako marsikdo zapiše kakšno stvar, ki ga teži.

Vedela sem, da so v razredu učenci s težavami, ki so povezane s samomorilnostjo. Najprej sem o stanju povprašala psihologinjo, ali se ji zdi, da so toliko stabilni, da bi

lahko prenesli obravnavo takšnega motiva, po pritrdilnem odgovoru pa tudi njih same – pred obravnavo. Predvidela sem uvodna vprašanja oz. pogovore, ki se ne bi neposredno njih dotikali oz. ne bi bili izzvani.

Ali so ure potekale po predvideni pripravi?

Prva ura sploh ni potekala pričakovano. Tisto, na kar sem se pripravila, je steklo brez težav, le-te pa so se pojavile drugje. V prvi skupini, sicer zahtevnejši, so najprej izpostavili to, da s tem, ko berejo o teh stvareh, bodisi v šoli ali med novicami, vidijo *tiktok* posnetke, dajo možnost, uvid, kako je možno to storiti. V drugi skupini pa se je razred razdelil na dva pola: v enem so bili tisti, občutljivejši, ki so razumeli nekoga, ki stori samomor, ena od učenk je v trenutku bruhnila v jok, in sem jo že takoj pozvala, naj po uri počaka. Na drugi strani so bili glasni tisti, ki sicer znajo zagovarjati svoja stališča, a so tokrat presegli meje s svojim odločnim argumentom, kako so tisti, ki se samo odločijo za smrt, neprimerni za našo družbo.

Po uri sem te učence zadržala in jim samo namignila, naj pomislijo na sošolke, ki imajo težave oz. so se s samomorom že srečali. Moram reči, da se jih to dejstvo je dotaknilo, in so bili naslednji uri bolj vodljivi, manj glasni in so premišljeno izražali svoja stališča.

Ali so učenci sodelovali (zanimanje za tematiko, kreativnost, odzivnost) tekom šolske ure?

Učenci so izjemno sodelovali, že zaradi uvodne motivacije, kaj je zanje mega žur, ko so lahko govorili o stvareh, ki jih sicer pri drugih predmetih ne, saj so se počutili bolj odrasle, da sploh govorimo o žuru, nato pa so z zanimanjem brali besedilo, ki se navezuje na književne junake, malo starejše od njih, to pa je za najstnike vedno zanimivo. Čutila sem, da na mestu, ko je bil v književnem besedilu omenjen samomor, so zastali, niso dajali pripomb.

Ali menite, da se je ta tema dotaknila učencev? Ali ste opazili kakšne spremembe v čustvih učencev? Kakšna so bila ta čustva?

Tema se je – glede na odziv močno dotaknila sošolcev. Nekateri so delovali razumsko, drugi še niso izkazali zadostne mere čustvene zrelosti, pri nekaj učencih pa sem

začutila stisko. S temi učenci sem se potem pogovorila še po uri. Ker nisem strokovno usposobljena, sem jih samo poslušala, dala možnost tistim, ki so bili že deležni zdravniške pomoči, da povedo svojo izkušnjo, predlagajo možne rešitve. Učenka sem napotila k šolski svetovalni delavki, ta pa me je takoj poiskala, da sva se tudi mived pogovorili. Odločili sva se, da bom temo sicer izpeljala do konca, a bolj previdno, ne bom se toliko ustavljala ob posameznih podrobnostih. Učenka mi je v eni od naslednjih ur prinesla svoj dnevnik, kamor zapisuje svoja čustva, razmišljanje. Ob prebiranju tega me je postavila v stisko, saj vem, da moram ukrepati.

Kakšno je bilo vzdušje glede na to, da ste uro izvajali z učenko, sošolko učencev, ki se je s tovrstno težavo že sama srečala?

Na tem mestu sem bila razočarana. Videla sem, da smo kot družba individualisti in se sploh ne ozirajo na druge. Niti ne namenoma. Šele ko sem po uri najbolj glasnim povedala, naj pomislijo na druge, sem drugo uro začutila – četudi se s tem niso strinjali – njihovo zadržanost in obzirnost. Ampak šokiral me je ta, prvi vtis. Res pa je – kot so dejali tudi sami – , da pravega vživljanja jim takšno besedilo ne more dati, da bi precej drugače razmišljali v trenutku, ko bi se nekaj takega njim zgodilo.

Sama učenka je uro prenesla povsem mirno, rekla je sicer, po pogovoru, ki sva ga izvedli ob koncu, da se jo je dotaknilo, ampak bi bila sposobna tudi sama kaj povedati. Na težave sem naletela pri tistih učenkah, ki se slabo počutijo, menijo, da so nezaželene, kar je za seboj potegnilo nekaj dodatnih ur in dejavnosti mene in šolske svetovalne službe.

Ali menite, da je vsebina ure s tematiko na temo smrti v mladinski književnosti primerna z devetošolce?

Da in ne. Če sem sprva mislila, da se z ustrezno učno pripravo lahko izpelje takšno uro, sem sedaj bolj skeptična. Ker v takšne stvari, bolj kot vrtaš, večje težave se lahko odkrijejo. Na tem mestu razumem snovalce beril, da v didaktični instrumentarij ne vključujejo tako poglobljenih vprašanj. Kot sem že omenila, nekateri učenci niso kognitivno zreli za obravnavo določene teme oz. poglobljenega razmišljanja o njej. Po

drugi strani pa se mi zdi, da takšni pogovori lahko rešijo kakšno problemsko situacijo pri določenih učencih in vidijo, da imajo (tudi) zunaj doma zaupnike: sošolce, učitelje, svetovalno službo, ki jih lahko po potrebi usmeri drugam. Najbolj od vsega mi je bilo všeč, ko je ena učenka sošolki, kasneje pri individualnem pogovoru svetovala, jo objela in ji predlagala razne tehnike za odpravljanje samodestruktivnega vedenja.

Je pa tudi res, da smo iz nič obravnavali še težjo temo – samomor, kjer ne gre za smrt zaradi starosti, bolezni, nesreče. Zato v prihodnje sprva, če že, predlagam obravnavo besedila, kjer bi bila smrt naravna. Potem pa učitelj vidi, kako se učenci odzivajo.

Sama sem sicer mnenja, da če s tem rešimo eno mladostnikovo življenje, da ugleda rešitev, storimo ogromno. Po drugi strani pa je res – kot so dejali tudi učenci – , da se morda vsi ne znajo vživeti, odzivati in s ponujeno smrtjo podamo eno od možnosti rešitve, lahko bi celo, kakor sem zadnje dni tudi sama zasledila v medijih, dosegli posnemovalni element. Vsekakor pa je tema zelo zahtevna in potrebuje večjo učiteljevo angažiranost kot pri vrsti drugih besedil.

4 RAZPRAVA

Med samim raziskovanjem o prisotnosti motiva smrti v književnih besedilih, ki so namenjena nam, učencem, sem zasledila še veliko drugih motivov. Spoznala sem številna besedila, za katera sploh nisem vedela, da obstajajo, prav tako me je presenetilo dejstvo, da so stara berila vsebovala tudi besedila v srbohrvaškem jeziku. Količina besedil, ki so jih imeli na voljo moji starši, je bila večja od naše, pa vendar – kolikor so mi povedali –, niso vseh prebrali. Torej je bil dan nabor besedil, učitelji so izbirali po svoje.

Odgovorov je bilo precej več, kot hipotez, ki sem jih postavila na začetku. Pa se bom najprej opredelila do teh. O prvi hipotezi (število besedil v berilih) sem napisala že zgoraj. Temu so priča prešteta besedila, pa tudi sam izgled beril. Mislim, da je za tiste učence, ki imajo pri pouku slovenščine večkrat kaj za povedati, češ koliko besedila morajo še prebrati, prav fino, da imamo v učilnici na voljo tudi ta berila, ki so sicer že šla v odpis. Pa včasih še danes preberemo kakšno besedilo iz tistega berila, ki pa je že na pogled drugačno od današnjih, ki so bolj sodobna, barvna, spodbujajo komunikacijski pouk, saj učenca vodijo od same uvodne motivacije do vživljanja v zgodbo in poustvarjanje.

Po preštetih besedilih v obeh berilih ugotavljam, da je danes kar 87 besedil manj na voljo. Ne vem, ali je to dobro ali slabo. Zagotovo pa je dobro to, da imamo učenci na voljo bolj razširjen didaktični instrumentarij. Prva hipoteza *V berilih mojih staršev je več besedil kot v naših berilih.* je potrjena. Še sama ne vem, zakaj točno sem predvidevala, da je veliko besedil z motivom smrti. Morda zato, ker je smrt povsem človeška, življenjska, kot je rojstvo. Ob hitrem pregledu je besedil z motivom rojstva še manj. Verjetno tudi zato, ker se ob samem dogodku smrti več dogaja, iščemo vzroke in posledice. V Osmem berilu je 25 % besedil z motivom smrti, v berilu *Skrivno življenje besed* pa 17 %. Hipoteza 2: *Največ besedil z motivom smrti proznih.* je ovržena. To sem predvidevala, saj je v splošnem ta književna zvrst najbolj zastopana. Po drugi strani pa so bolj intenzivna čustva prikazana v lirskih pesmih ali v dramatikah (že samo ime drama (tudi v današnjem slengu mladostnikov), je kar povedno. Hitri pregled besedil in avtorjev pove, da je največ besedil v obeh berilih slovenskih. Je pa zanimivo, da se smrt pojavi v obeh Shakespearovih izvornikih – Romeo in Julija ter Julij Cezar.

Gre za tragediji, in tragedija nujno vsebuje tragično smrt, četudi je glavni junak moralni zmagovalec.

Tretja hipoteza *Naloge, povezane z obravnavanimi besedili, povečini v obeh berilih vključujejo tudi pogovor o smrti.* je ovržena. To dejstvo me je presenetilo, saj je smrt ravno takšna tema (kot ostale tabuizirane), o kateri bi se res morali veliko pogovarjati, se vživljati v usode književnih junakov, razumeti ravnanja in predvidevati posledice. Zdi se mi, kot da bi to pometli pod preprogo ali pa avtorji beril (in tudi učnih načrtov – ker po odgovoru strokovnjaka smrt ni predvidena) menijo, da smo za to še premladi in kognitivno še ne dovolj zreli. Je pa verjetno res, da mora biti pogovor konstruktiven, smiseln, izpeljan od začetka do konca in morda tudi s primerno zreli učenci. Obenem je skoraj nujno potrebno, da učitelj pozna strukturo učencev, njihove razmere (v družini), da ne pride do kakšnih neljubih dogodkov, travm in se na izvedbo takšne ure temeljito pripravi. Če mu uspe, morda reši vsaj eno krizno situacijo. In takšen je tudi namen pogovorov, diskusije po prebranih besedilih. S tem se strinjajo tudi anketiranci. Četrta hipoteza *Najstniki menijo, da jim pogovori pri pouku nadalje v življenju tudi koristijo.* je tako potrjena. V razgovoru tako lahko iščemo vzroke, možne posledice, rešitve, ki pa se jih v dejanskem življenju lahko tudi ti učenci v prihodnosti poslužijo. Predmeti, kjer se da največ o tem govoriti, so slovenščina, biologija, tudi razredne ure.

Sami smo obravnavali dodatno besedilo ljudskega slovstva, saj je v našem berilu zastopana le staroegipčanska Pesem nosačev žita, tako da smo govorili predvsem o baladi, kjer pa je motiv smrti prisoten, prim. Lepa Vida.

V didaktičnem instrumentariju se večkrat pojavi motiv smrti kot objektivna razlaga kakšnega pojma, osebe, kot pa pri samem vživljanju in razumevanju. Ali pa gre predvsem za vsebinsko analizo in ne vzročno-posledične odnose, npr. *Zakaj so sklenili duhovi svet pokončati? Po Cezarjevi smrti je ljudstvo razburjeno. Zakaj? Razlaga pojma: Mors, vita, vitae meae (Smrt, življenje, mojega življenja).*

Morda še največ da analiza Kettejevega soneta: *Zakaj pesnik blagruje mrtvega očeta? (Osma berilo) Zakaj naj bi bil njegov oče srečen, da je mrtev? (Skrivno življenje besed)*

Odgovori ankete so pokazali, da so učenci željni tem, kjer bi se lahko poistovetili (v skoraj 50 % so navajali najstniške probleme in ljubezen), zanimivo se mi zdi, da so

precej dovzetni tudi za odnose v družbi (25 %). Pod *drugo* so navajali tudi njihove lastne interese: šport, mehanika, znanstvena fantastika, tudi »dark romance«.

Učenci se, zanimivo, spomnijo tudi besedil iz nižjih razredov: poleg Romea in Julije, Lepe Vide, navajajo tudi prebrana dela za domače branje (Visoška kronika in Med gorami), balad Galjota in Povodnega moža ter bajk iz 7. razreda.

Več kot polovica anketirancev (57,3 %) ima očitno podobno zanimanje mojemu, saj so jim besedila z motivom smrti všeč. Ta motivika se jim zdi vznemirljiva, povzroči napeto dogajanje. Tisti, ki jim niso všeč, pa menijo, da jih zaradi žalostne tematike to ne zanima oz. so preveč čustveni, kar bi jim verjetno povzročilo nelagodje.

Ker sem pogrešila kakšno sodobno mladinsko delo v berilu Skrivno življenje besed, sem se sama odločila, da bi na podlagi prebrane literature, kako izgleda sodobni komunikacijski pouk, izbrala in uporabila eno besedilo z motivom smrti. Glede na odgovore ankete in v želji po spoznanju domačega avtorja sem izbrala Zadnji mega žur Ivana Sivca. Če je to sploh smiselno in o primernosti izbora sem povprašala dr. Igorja Saksido, ki se je strinjal z izborom (in mimogrede predlagal še eno drugo delo) ter prav tako potrdil, da četudi učni načrti in cilji ne predvidevajo obravnave motiva smrti, to ni nemogoče.

Pripravila sem model z večino elementov komunikacijskega pouka: uvodno motivacijo, razlagami besed, vsebinsko analizo, jezikovno analizo in literarno teorijo (oz. s ponovitvijo le-te ter fazo poustvarjanja). Vmes sem uporabila tudi biografske opombe in slovarček pojmov. In kot takšno je pripravljeno za obravnavo. Nisem pa vključila medijskih predelav, čeprav bi morda kaj takšnega lahko uporabila še pri natečaju safe.si. (Točka osveščanja o varni rabi interneta in mobilnih naprav za otroke, najstnike, starše in učitelje – razni izzivi kot neke vrste zasvojenost (sicer nekemična).

Pri svojem modelu sem upoštevala tudi bralca ter njegov predstavnostni in čustveni svet; prav v tem se književna didaktika kot medpanožna veda povezuje z drugimi vedami, npr. z razvojno in pedagoško psihologijo ter splošno didaktiko. Obenem izbor predlaganega besedila s prvinami (temo, problemom, junakom ipd.) nagovarja mladega bralca, kar se izraža tudi v izbirnosti vsebin ter uresničevanju individualizacije in diferenciacije in je zato sploh relevantno.

5 ZAKLJUČEK

Ob branju naslova naloge *Smrt v berilu* vsakokrat, ko ga preberem, začutim nek adrenalin in čakam odgovor. Res je, da je odgovor te naloge precej manj srhljiv kot sam naslov. Priznam, da bi bil verjetno bolj doživet srh ob prvotni ideji, da bi raziskovala črno kroniko v časopisih. Pa mi ta še ostane za kdaj drugič. Žal sem v le-tej tik pred oddajo pričujoče raziskovalne naloge naletela na novice iz moje okolice, ki bi jih morda s preventivnimi pogovori, tudi v razredu, z učiteljem, lahko preprečili.

V Jesenicah je zgodila tragedija, poroča Žurnal. Po neuradnih, a preverjenih informacijah je 16-letna dijakinja tik pred začetkom pouka skočila skozi okno.

K sreči je padec prežvela, s helikopterjem so jo prepeljali v ljubljanski Klinični center. Po poročanju Žunala naj bi za seboj pustila poslovilno pismo, vodstvo šole pa dogodka ne komentira.

Podobna situacija se je pred dvema tednoma zgodila na škofjeloški gimnaziji, kjer je prav tako skočilo dekle, ki je padec prežvelo, še navajajo.

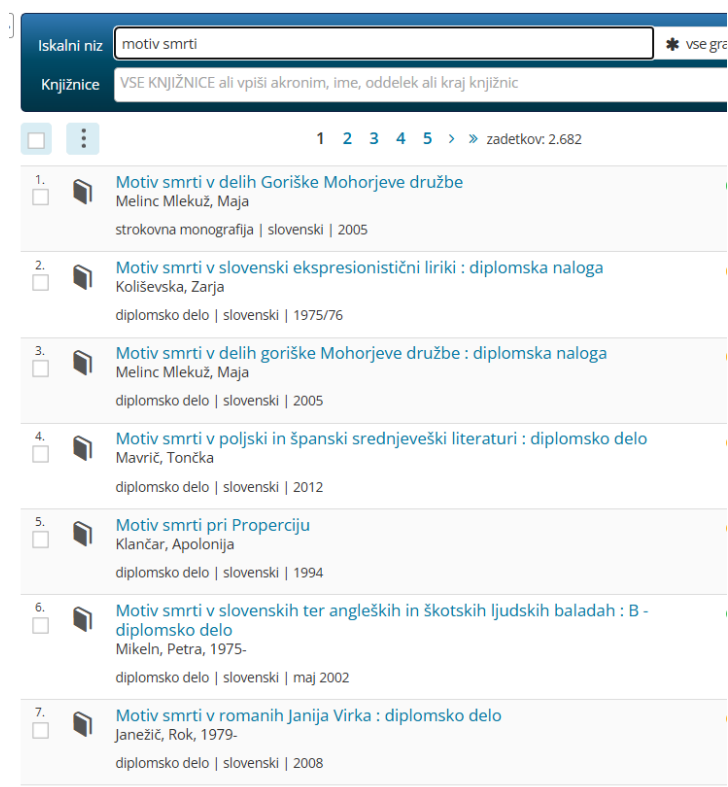
Žal pa se je tragedija na območju Lesc končala tragično

15-letnica je stopila pred vlak in izgubila življenj, navaja Žurnal. Tudi ona naj bi za seboj pustila poslovilno pismo.

Slika 13: Spletna črna kronika (Vir: Zaslonski posnetek strani <https://www.lokalec.si/dijakinja-skocila-cez-okno-pustila-poslovilno-pismo/>)

Očitno se smrti po eni strani bojimo, a v literarnih besedilih, filmih, nenazadnje tudi računalniških igrich se z njo precej lažje srečamo. Morda pa nas tovrstna fikcija lažje pripravi na realnost.

Zanimivo, da sem šele ob koncu v sistemu cobiss pogledala, koliko raziskovanj je bilo z motivom smrti.

Slika 14: Število raziskovalnih z motivom smrti v sistemu cobiss

Zadetkov je precej, koliko od tega je ustreznih, nisem pregledala, zagotovo pa še ni dela, ki bi proučeval in predlagal motiv smrti v gradivih za osnovnošolsko izobraževanje. Vendar, kot je dejal dr. Saksida, pa to ne pomeni, da ga ne bi mogli obravnavati. Meni je bil izziv. In morda bo kdaj tudi odgovor na problem določene situacije. O tem pričajo tudi odgovori in (po)ustvarjalna pisanja mojih sošolcev. Pripravila sem jih do tega, da so o smrti brali, razmišljali, se poskusili poistovetiti.

Obenem pa mi je na misel prišla situacija, s katero so se srečali že moji sorojenci, ko so se pripravljali na maturo in je bilo njihova esejska naloga povezana s temo samomorilnosti kot izhoda iz kolesja sistema.

Sama menim, da razprava o samomoru na takšnem nivoju, kot je maturitetni esej ni zgrešena, pač pa je premišljena provokacija z novo tematiko, ki se je bolj bojijo starši in strokovnjaki²⁷ kot pa dijaki sami. Strinjam se z zapisom dr. Nejca Rožmana Ivančiča (<https://airbeletrina.si/alamutu-na-maturi-v-bran/>), ki trdi, da čeprav ni prebral navodil, verjame, da ne gre za poziv k samomoru kot rešitvi, temveč za poziv k razmisleku o

²⁷ <https://nijz.si/zivljenjski-slog/dusevno-zdravje/odziv-na-naslov-maturitetnega-eseja-z-javnozdravstvenega-vidika-je-naslov-neprimeren/>

žalostnem dejstvu, da dotični literarni liki vidijo samomor kot edino rešitev. Prav tako je potrebno takšno pisanje slovenskih novinarjev ter moralistov malo zatreti, saj gre za iskanje težav tam, kjer jih ni, hkrati pa z njihovimi članki ni bilo narejenega nič v smeri zmanjševanja samomorilnosti. Morda pa lahko to naredimo prav pri pouku slovenščine z obravnavo določenih tem, predvsem pa pogovoru o smrti, ki je kljub vsemu precej bolj vsakdanji oz. življenjski motiv kot druga dela s tabu temami, ki se ne tičejo večine.

Družbena odgovornost

Branje besedil z motivom smrti v osnovni šoli je občutljiva tema in za seboj in od učitelja zahteva načrtno pripravo in obravnavo. Kot sem ugotovila je sploh samomor težji za obravnavo, saj lahko nekatere učence čustveno obremenijo, kar je bilo opazno tudi pri naši obravnavi, lahko pride pri tem do odgovora na vprašanje reševanja problemov oz. do posnemanja, kot so dejali že sami učenci.

V tradicionalnem literarnem kontekstu je obravnavo besedila z motivom samomora izjemno težka, če že, mora biti v okviru širšega pogovora o duševnem zdravju, s poudarkom na iskanju pomoči in pozitivnih rešitvah.

Po drugi strani pa lahko pri tem prepoznamo opozorilne znake pri posameznikih, razvijamo empatijo. Potrebno je izbrati tudi pravi pristop oziroma se osredotočiti na iskanje rešitev, namesto samega dejanja je bolj smiselno dati poudarek na prijateljstvu, pomoči, pogovoru, odgovornosti do drugih in možnem vplivu družbenih pritiskov, tudi sodobnih spletnih izzivih.

6 VIRI IN LITERATURA

BLAŽIČ, M. (1992): *Kreativno pisanje. Priročnik vesele znanosti od besede do besedila*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

BOŽIČ, Z. (2010): *Poezija Franceta Prešerna v srednješolskih učbenikih in njena recepcija*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Z. Božič.

HARAMIJA, D. in JAMNIK, T. (2014): Smrt kot tabu v mladinski prozi. V: *Otrok in knjiga*, letn. 41. 91. 40–48.

JANKOVIČ ČURIČ, M. (2008): *Tipologija učnih pripomočkov za pouk književnosti v 3. triletju nove osnovne šole*. Magistrsko delo. Ljubljana: M. Jankovič Čurič.

KRAKAR VOGEL, B. (2004): *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.

NOVAK, P. (2011): *Ljudsko slovstvo na predmetni stopnji osnovne šole*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

OSMO berilo (1986). Ljubljana: Mladinska knjiga.

ROŽMAN IVANČIČ, N. (2017): *Alamutu na maturi v bran*. Pridobljeno na: <https://airbeletrina.si/alamutu-na-maturi-v-bran/>

SAKSIDA, I. (1994): *Izhodišča in modeli šolske interpretacije mladinske književnosti*. Trzin: Založba Different.

SAKSIDA, I. (2019): Izhodišča in posledice komunikacijskega in tradicionalnega načrtovanja pouka književnosti. V: *Jezik in slovstvo*, letn. 64. 21–28.

SAKSIDA, I. (2025). E-dopisovanje.

SIVEC, I. (2015): *Zadnji mega žur*. Ljubljana: Karantanija.

Skrivno življenje besed: berilo za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.

ŽBOGAR, A (2000): Srednješolski učbeniki za pouk književnosti od 1975 do 1999. V: *Slovenščina v šoli 5/6*. 13–21.

ŽBOGAR, A. (2000): *Učbeniki za književnost za srednje in poklicne šole*. Magistrsko delo. Naklo: A. Žbogar.

http://www.devetletka.net/resources/files/doc/test/OS_slovenscina/7.%20razred/Prirocniki_priprave/sib_7-9.pdf.

<https://create.microsoft.com/sl-si/features/ai-image-generator>

7 PRILOGE

Priloga 1– spletni anketni vprašalnik, dostopen na

https://docs.google.com/forms/d/1Ascbbpb6wK3IWMow7YJPuP-_o4YZCRyjFAZ9NtV3DWc/preview

Motiv smrti v književnosti

Pozdravljen. V svoji raziskovalni nalogi ugotavljam pogostost pojavljanja smrti v berilu za 9. razred in analizo teh del. Vljudno prosim, če odgovoriš na spodnja vprašanja.

O katerih motivih bi v šolskih berilih najraje bral?

- ljubezen
- starši/družina
- rojstvo
- smrt
- domovina
- najstniški problemi
- odnosi v družbi
- šola
- Drugo ...

Navedi kakšno delo, ki si ga kadar koli v šoli pri pouku bral, v katerem se pojavi smrt

So ti besedila, ki vsebujejo motiv smrti, všeč? DA NE

Utemelji svoj prejšnji odgovor.

Ali se ti zdi, da bi se o smrti morali več pogovarjati?

DA NE VSEENO

Kateri predmet se ti zdi najprimernejši, da bi se v sklopu pouka pogovarjali o najrazličnejših temah?

Meniš, da ti takšni pogovori lahko v življenju koristijo?

DA NE VČASIH

Priloga 2: Zapisi sošolcev

1) Govori o samoumoru.

2) Pretnese me samoumor dijaka, preseneti pa ~~isto~~ isto.

1. Govori o maturantskem plesu, na katerem so oznanili, da je Matej Lampe naredil samomor.

2. Najbolj me je pretreslo, ko sta policaja povedala za samomor, preseneti pa me odziv ravnatelja.

1. Govori o maturantskem plesu (dvojčju), in o tragičnem dogodku (samomoru) dijaka Mateja Lampe.

2. Najbolj me pretrese samomor Mateja in to be preseneti, ker je nenavadno

E. Kaj nam besedilo pove

1. Besedilo govori o samomoru in maturantskem plesu.

2. Najbolj me preseneti in pretrese, ko sem izvedela, da je Matej naredil samomor.

... prehodu v odraslost, ... Valika otrok stredi ali

1. O samomoru dijaka Mateja Lampe

- Odlomek iz besedila govori o maturantskem plesu, ter o nesreči glavnega lika zgodbe Mateja Lampeta.
- Pretrese me to, da je Matej naredil samomor in skočil s Cankarjevega doma, preseneti pa me, da je bil že tretji tisti teden.
- Usodni trenutek se zgodi na zaključku gimnazije glavnih junakov. Tjaša je ob pogledu na policiste pomislila, da se je Mateju nekaj zgodilo.
- Takšni dogodki so vse bolj pogosti. Tudi iz podatka v zgodbi je razvidno, da sta bila pred Matejom na strehi Cankarjevega doma še dva druga. Mislim, da je dogodek verjeten, saj je Matej občutil veliko pritiska iz strani učiteljev, družine ter Tjaše.
- Policisti so seznanili starše ter ravnatelja gimnazije. Menim, da bi lahko starši preprečili dogodek, če bi se z Matejom pogovarjali oz. bi se Matej odprl staršem.
- Starši so bili ob prejeti novici verjetno pretreseni, žalostni, jezni ter novci niso hoteli verjeti.
- Matej s samomorom ni rešil ničesar, svojim bližnjim pa je nabral veliko žalosti.

Slogomo zaznamovane besede: zur, fotr, širokogruđen,
 Te besede bralca še bolj pitegnejo k branju, saj vplivajo na interpretacijo bralca
 Knjiženi prostor je Cankarjev dom, čas pa maturantski ples
 Tropičje pomeni, da bi se lahko poved še nadaljevala
 Metafora: potok solz

primerjava: Oči jo je slovesno prijel okoli pasa, rudi pa sta iztegnila daleč od sebe stran kot prava presalca na plesnem tekmovanju.

• To je sodobno delo, ki ga je napisal sodobni avtor. To vemo po slogu pisanja. Uporablja sleng, izpostavlja težave današnjega časa.

• Avtor besedila ni tudi pripovedovalec. Pripovedovalec je vsevedni.

Draga mami!

Upam, da nisi preveč jezna name. Vem, da sem sebičen in vam bom povzročil veliko žalosti. Stojim na vrhu Cankarjevega doma in kmalo ne bom več čutil bolečine v prsti.

Že nekaj časa imam obteženo glavo z vsemi mislimi.

Ne bo te več skrbel rezultat, ki ga bom dosegel na maturi. Res pa je da bom pogrešal najtine pogovore. Tudi če sva se velikokrat spila.

Povej vsem, da jih imam rad.

Matej

Ljubljana, 31. 2. 2025

Odlomek iz knjige slovenskega pisatelja Ivana Sivca z naslovom Zadnji mega žur govori o prekinitvi maturantskega plesa, zaradi samomora enega od učencev Druge gimnazije (ki praznuje maturantski ples). Samomor je storil nedaleč od 'maturanca', skočil je namreč iz vrha Cankarjevega doma, ki predstavlja dogajalni kraj odlomka.

Dogodek je presenetljiv in v bralcu vzbudi presenečenje in šok. Dogodek se zgodi nenadoma, spremljamo maturante in njihove bližnje na maturantskem plesu, ko kar naenkrat izvemo za tragičen dogodek. Najbolj me je pretresel kraj samomora, ki se mi zdi nenavaden. Cankarjev dom, javni prostor z malo zasebnosti, še posebej zato, ker so bili v stavbi prav Matejevi vrstniki. Poleg tega, pa me je presenetila tudi starost samomorilca, bil je šele na pragu 20 let, dijak zadnjega letnika gimnazije.

Samomor se je torej zgodil v najstniških letih lika, kar je nepričakovano, žalostno, menim da tragedije ni pričakoval nihče od ostalih likov, še posebej pa ne bralec odlomka.

Število samomorov pri mladih v zadnjih letih narašča, kar je žalostno, a naredi dogodek v knjigi verjetnejši. Sama mislim, da je samomor pri Mateju verjeten, prostor kjer je bil storjen pa manj verjeten, saj se mi zdi, da se samomor prej zgodi za zaprtimi vrati, kot pa na tako javnem kraju.

Dva policista, ki sta v odlomku manj pomembna lika sta nosilca slabe novice, ki vzdušje spremeni iz zabavnega in sproščenega v napeto, zavito v ovoj depresije, ki nastane pri nekaterih likih. Policista o dogodku sporočita novico le ravnatelju Druge gimnazije, a ker sem knjigo prebrala vem, da so novico povedali tudi njegovi mami. Mislim, da ravnatelj dogodka ne bi mogel preprečiti, saj z dijakom ni imel dosti stika, ravno nasprotno pa mislim za njegovo mamo. Morala bi bolj budno paziti na svojega sina, tudi takrat ko težav v njegovem življenju še ni bilo, morala bi manj skrbeti za svojo službo in več za njenega sina. A kljub napisanim, je ne krivim za Matejevo smrt, saj je zanj kriv splet okoliščin, ki na najstnika ni deloval dobro.

Ko sta policista novico sporočila ravnatelju in njegovi mami, sta oba lika verjetno doživela sok. Verjetno so bila njuna čustva na udaru, bila sta žalostna in nista bila pripravljena sprejeti tragične novice.

Matej je zaradi neljubih dogodkov, ki so se mu pripetili ravnal brezglavo in je storil nepopravljivo dejanje, ki je zaznamovalo vse ljudi, ki so ga poznali. Čeprav se je s samomorom rešil svojih problemov, je to storil na napačen način. Svoje težave bi moral premagati, tako pa se jim je le izognil in Srečnim angelom naredil uslugo.

Besedilo, ki je namenjeno mladim ima zato tudi kup slengovskih in slogovno zaznamovanih besed. V njem najdemo besede, kot so: Cankar (Cankarjev dom), žur (zabava), širokogruden (širokosrčen), WC (stranišče), Maestro (priznan skladatelj), buteljka (steklenica za kakovostna vina) itd. Vse našteje besede dajejo bralcu bolj pristen vpogled v pogovore likov, saj jih naredi bolj realne, pristne.

Odlomek ima za dogajalni kraj določen Cankarjev dom, o točnem dogajalnem času pa ne vemo. Vemo le, da se dogaja ob praznovanju maturantskega plesa nekje v sodobnem času, delo je sodobno. To vemo prav zaradi uporabljenih slengovskih izrazov in zato, ker avtor ustvarja v sodobnem času. Ivan Sivec se je rodil leta 1949, njegova prva dela pa so izšla v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Ta dva podatka podkrepita dejstvo, da je Sivec sodobni ustvarjalec.

Zanimiva posebnost v odlomku pa je tudi uporaba tropičja. Mislim, da je uporabljeno zato, ker hoče avtor s tem povedati, da lik ni dokončal svoje misli, ne ve kako bi nadaljeval ali pa se sam ne ve, če to kar je povedal drži.

Zgodbo nam pripoveduje tretjeosebni pripovedovalec, za katerega pa ne vemo ali je to avtor sam ali pa je to nek neimenovan lik. Pripovedovalec je vseprisoten, ve kaj se dogaja v glavah likov in tudi to, česar liki ne vedo.

Odlomek je pretresljiv in da bralcu podlago za razmislek. Dobro predstavi dogajanje v knjigi in opozori tudi na grozne dogodke, ki se na svetu na žalost dogajajo. Knjiga je dih jemajoča in prava izbira za najstnike.

PISMO MATEJA SVOJI MAMI

Draga mama,

Hvala za vse kar si storila zame, hvala za vse tvoje objeme, vso tvojo podporo, tvojo neizmerno ljubezen in strpnost se v tako težkih trenutkih. Rad se bi opravičil za krivice, ki sem jih storil v zadnjem času. Vem, da sem te razočaral in izdal, vem da sem bil do tebe krivičen in vem, da bi te moral bolj pogosto poslušati. Prosim za tvoje oprostitev in si želim, da bi lahko stvari izpeljal drugače. Žal mi je za to kar bom storil, a obljubim, da bom delal družbo očetu, kjerkoli že bova. Pazi nase in na Tjašo, ter dosezi mir, nirvano, ki jo iščeš. Življenje brez mene mora teči naprej, verjetno bo bolje in lažje in zaradi tega sem vesel. Vsem bo padlo breme z ramen, jaz pa bom živel v večnem miru in sreči.

Vsem želim blaginjo in upam, da jih moja smrt ne bo prizadela. Upam, da bo Tjaša našla boljšega človeka, takega, ki jo bo neizmerno ljubil in ji dal vso svojo pozornost. Želim tudi, da vsi, ki jim je bila pri matematkarici storjena krivica opravijo izpite z odliko. Srečnim angelom se zahvaljujem, ker sem z njihovo pomočjo dosegel mir v sebi in si želim, da bi vsak izmed mojih vrstnikov poznal človeka kot je Sven.

Za konec se bom dotaknil še pogreba. Želim si, da bi bili povabljeni vsi iz Druge gimnazije, ter tudi Tjašin psiček, ki ga imam tako rad. Rad bi, da bi nekdo zaigral na mojo kitaro in upam da ne boste preveč žalostni. Vedi le, da sem zdaj srečen.

Poljubi in objemi,
Tvoj Matej